

A — A Bíróság fejlődése és tevékenysége 2004-ben

Vassilios Skouris, elnök

Az éves jelentés első része összefoglaló módon mutatja be az Európai Közösségek Bíróságának 2004. évi tevékenységét. Először az intézmény ez évi fejlődését tekinti át, kiemelve a Bíróságot érintő intézményi változásokat, valamint a Bíróság belső szervezete és munkamódszerei fejlődésének bemutatását (1. pont). Ezt követően elemzi az intézmény munkaterhének növekedésével, valamint az eljárások átlagos időtartamának alakulásával kapcsolatos statisztikákat (2. pont). Végül, mint minden évben, tárgykörönként ismerteti az ítélezési gyakorlat lényegesebb fejlődési irányait (3. pont).

1. A Bíróság 2004. évi fejlődését alapvetően az Európai Unió bővítése és a bővítéssel járó, a Bíróságot érintő szervezeti változások határozták meg (1.1. alpont). Érdemes megvizsgálni a Bíróság bizonyos hatásköreinek az Elsőfokú Bírósághoz történt áttételét és a Közzolgálati Törvényszék felállítását (1.2. alpont), a Bíróságnak a munkamódszer hatékonyságának növelése érdekében hozott fontosabb határozatait (1.3. alpont), valamint a Bíróság alapokmányáról szóló jegyzőkönyv és az eljárási szabályzat módosításait (1.4. alpont).

1.1. Az Európai Unió bővítése a Bíróság számára mind igazságszolgáltatási, mind igazgatási területen nagy kihívást jelentett. Az intézménynek fel kellett vennie húsz új bírót és ezek kabinetjeit (tíz bírót a Bíróság, tíz az Elsőfokú Bíróság tagja lett), és elő kellett készítenie kilenc új hivatalos nyelv bevezetését. Gondoskodva arról, hogy a lehető legjobb feltételek között történjen meg a bővítés, a Bíróság már 2002 elején meghozott néhány intézkedést. Ezek közé tartozott az új kabinetek elhelyezésének megtervezése, a fordítószolgálat kilenc új nyelvi osztályának későbbi magját alkotó személyek felvétele, valamint a jövőbeni csatlakozások szempontjából a különböző osztályok igényeit felmérni hivatott *ad hoc* munkacsoport felállítása.

A Bíróság számára a csatlakozás 2004. május 11-én vált valósággá, amikor az ünnepélyes ülésen sor került a Bíróság tíz új tagjának eskütételére. A Bíróság a 2004. május 12-i ünnepélyes ülésen ült össze először harminchárom bírót részvételével, amikor az Elsőfokú Bíróság kilenc új bíróját letette az esküt. Így az Elsőfokú Bíróság új tagjai már a saját országuk bírójának részvételével ülésező Bíróság előtt tették le az esküt. Az Elsőfokú Bírósághoz hasonlóan a Bíróság számára is 2004. július 7-e volt a bővítési folyamat utolsó állomása, amikor az Elsőfokú Bíróság tizedik bíróját is esküt tett.

Szervezeti szinten az új bírák érkezése egy új, öt bíróból álló tanács megalakítását tette szükségessé a Bíróságon. A Bíróságon így már három, öt-öt bíróból álló tanács (az első, a második és a harmadik tanács) és három, egyenként három bíróból álló tanács (a negyedik, az ötödik és a hatodik tanács) tevékenykedik. Minden egyes öt bíróból álló tanácsba nyolc bírót, míg a három bíróból álló tanácsokba hét bírót tett beosztva, akik az eljárási szabályzat rendelkezéseinek megfelelően meghatározott rotációs rend szerint üléseznek. Fontos megjegyezni, hogy az öttagú tanácsok elnökei nem tagjai a három bíróból álló tanácsoknak.

Az új kabinetek megalakítása és elhelyezése gyorsan, nehézségek nélkül történt meg. Az új bírák munkatársai számára különböző képzési és információs előadásokat

szerveztek, amelyek jelentősen megkönnyítették a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság munkájába történő beilleszkedésüket. Már közvetlenül hivatalba lépésüket követően minden új bíróra meghatározott számú ügyet osztottak. Az előzetes jelentéseket számos olyan ügyben ismertették, amelyekben már megtették a szóbeli előterjesztéseket, esetleg a főtanácsnoki indítványt is ismertették, sőt még ítéletet is hoztak. Az új bírák és munkatársaik gyors elhelyezkedése és beilleszkedése jelentős hatást gyakorolt a Bíróság statisztikáira (lásd 2.4. alpont).

Nyelvi szempontból a bővítés kilenc új hivatalos nyelv bevezetését jelentette, ami kétségtelenül nagy kihívást jelentett a többnyelvű intézmény számára, és aminek eredményeképp a Bíróságnak 20 eljárási nyelven kell működnie, ami 380 lehetséges nyelvi kombinációt rejt magában. Az intézmény fordítói részlegének keretében kilenc új nyelvi osztályt hoztak létre, minden új nyelv számára egyet. A nyelvi osztályokon dolgozó személyek felvétele különösen eredményesen folyt le. 2004. december 31-re az új osztályok számára biztosított helyek 83%-át betöltötték. Ami az ítéletek új nyelven történő hozzáférhetőségét illeti, az első jelzések biztatóak: példaként lehetne említeni, hogy a 2004. december 16-án hozott ítéletek 85%-a a kihirdetés napján már rendelkezésre állt az új nyelveken.

A bővítés hatása általános igazgatási szempontból is jelentős volt. Az intézmény személyi állománya megközelítőleg 50%-kal emelkedett 2004-ben. Külön erőfeszítéseket tettek a személyzet felvétele területén, valamint számos változtatást vittek végbe az intézmény szolgálatainak szervezetét és működését illetően; ezek felsorolása azonban meghaladná az éves jelentés kereteit.

1.2. A 2004. év másik jellemzője az Európai Unió igazságszolgáltatási rendszerének fejlődése volt.

Egyrészt a Tanács a Bíróság alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 51. és 54. cikkének módosításáról szóló, 2004. április 26-i 2004/407/EK, Euratom tanácsi határozattal (HL L 132., 5. o.) bizonyos – addig a Bírósághoz tartozó – hatásköröket átruházott az Elsőfokú Bíróságra. Így az Elsőfokú Bíróság hatáskörébe került azoknak a – tagállamok által előterjesztett – megsemmisítés iránti és intézményi mulasztás megállapítása iránti közvetlen kereseteknek az elbírálására, amelyek:

- a Tanácsnak az állami támogatások területén hozott határozatai ellen;
- a Tanácsnak a kereskedelempolitikai védintézkedésekre vonatkozó, saját rendelete alapján elfogadott jogi aktusai ellen;
- a Tanácsnak a végrehajtási hatáskör gyakorlásakor elfogadott jogi aktusai ellen;
- az Európai Központi Bank és a Bizottság jogi aktusai (kivéve a Bizottságnak az EK-Szerződés keretében megvalósuló megerősített együttműködésre vonatkozó jogi aktusait) ellen

irányulnak.

Az Elsőfokú Bíróságra e jogcímen áttett ügyek mennyiségi szempontból a Bíróság előtti ügyek megközelítőleg 5%-át teszik ki (2004-ben huszonöt, a Bíróság előtt folyamatban lévő ügyet tettek át az Elsőfokú Bíróságra).

Másrészt a Tanács először élt a Nizzai Szerződés által bevezetett azon lehetőséggel, hogy bizonyos típusú keresetek első fokon történő elbírálására hatáskörrel rendelkező bírói különtanácsokat hozzon létre – azzal a feltétellel, hogy határozatukkal szemben az Elsőfokú Bírósághoz lehet fellebbezéssel élni. A Tanács a 2004. november 2-i 2004/752/EK, Euratom tanácsi határozat (HL L 333., 7. o.) elfogadásával létrehozta az Európai Unió Közzolgálati Törvényszékét. Ez a Törvényszék, amelynek hatásköre az Európai Unió közzolgálatával kapcsolatos jogviták elbírálására lesz, a 2005. év folyamán fog megalakulni. A Közzolgálati Törvényszék felállítása döntő lépés a közösségi igazságszolgáltatás hatékonyságának javítása felé. Ez ugyanis jelentős mértékben tehermentesíti az Elsőfokú Bíróságot (évente az érkezett ügyek közel 20%-a kerül át a Törvényszékhez); és a Bíróság is mentesül az említett jogvitákban bejelentett fellebbezések (az érkezett ügyek közel 10%-a) elbírálása alól.

1.3. 2004 első hónapjaiban a Bíróság alapos vizsgálatot folytatott a munkamódszerek hatékonyságának javítása és az eljárások átlagos időtartama növekedésének megállítása érdekében. A vizsgálat eredményeként intézkedések egész sorát fogadták el, amelyeket 2004 májusától fokozatosan kezdtek alkalmazni.

A legfontosabb intézkedések közé tartozik mindenekelőtt a Bíróság igazságszolgáltatási tevékenységeinek még szorosabb nyomon követése. E feladat megvalósítását külön erre a célra kifejlesztett számítástechnikai rendszer segíti. Ezenkívül a közvetlen keresetek és a fellebbezések vonatkozásában az írásbeli szakasz felgyorsítása érdekében a Bíróság úgy határozott, hogy a beadványok benyújtási határideje meghosszabbításának engedélyezési lehetőségét szigorúbban fogja elbírálni.

Egyébként az előadó bírák által megfogalmazott tárgyalási jelentéseket ezentúl rövidebb formában és összefoglalószerűen kell elkészíteni; a jelentések így csak az ügy lényeges elemeit tartalmazzák majd. Abban az esetben, ha az eljárási szabályzat rendelkezései szerint nem kell tárgyalást tartani az ügyben, az előadó bírónak sem kell jelentést készítenie. A Bíróság alapokmányának 20. cikke szerint csak akkor kötelező ilyen jelentést készíteni, ha tárgyalást tartanak.

Végül a Bíróság megvizsgálta az ítéletek *Európai Bírósági Határozatok Tárában* (EBHT) történő közzétételének gyakorlatát. E problematika középpontjában két tény áll. Egyrészt megállapították, hogy az EBHT terjedelme, amely 2002-ben meghaladta a 12 000 oldalt, 2003-ban pedig a 13 000 oldalt, komolyan veszélyeztetheti az ítélkezési gyakorlathoz való hozzáférést. Másrészt az EBHT-ban közzétett minden ítéletet szükségszerűen le kell fordítani az Európai Unió valamennyi hivatalos nyelvére, ami a Bíróság fordítószolgálatára számára nagy munkaterhet jelent. Figyelembe véve, hogy a közösségi jog fejlesztése szempontjából a meghozott ítéletek közül nem mindegyik bír azonos jelentőséggel, a Bíróság alapos elemzést követően úgy határozott, hogy a határozatoknak az *Európai Bírósági Határozatok Tárában* való közzétételével kapcsolatban szelektív megjelentetési politikát fogad el.

Az első időszakban a közvetlen keresetekkel és a fellebbezésekkel kapcsolatos ítéletek közül már nem teszik közzé az EBHT-ban azokat, amelyeket három bíróból álló tanács vagy öt bíróból álló tanács hozott, és a Bíróság – alapokmánya 20. cikkének megfelelően – a főtanácsnok indítványa nélkül döntött az ügyben. Az ítélkező testületnek azonban továbbra is lehetősége lesz arra, hogy úgy döntsön, hogy kivételes körülmények esetén a határozat teljes szövegét vagy egyes részleteit mégis megjelenteti. Meg kell azonban jegyezni, hogy az EBHT-ban közzé nem tett határozatok szövege elektronikus formában, a rendelkezésre álló nyelv(ek)en továbbra is hozzáférhető lesz a nyilvánosság számára.

Tekintettel arra, hogy az előzetes döntéshozatalra utalások jelentős szerepet játszanak abban, hogy a közösségi jogot valamennyi tagállamban egységes módon értelmezzék és alkalmazzák, a Bíróság úgy határozott, hogy ezekre nem terjeszti ki az új gyakorlatot.

A szelektív közzétételi politika elfogadását követően 2004-ben tisztán érezhető volt a Bíróság fordítószolgálatának munkaterhének csökkenése. A szelektív közzététel 2004-ben megközelítőleg összesen 20 000 oldal megtakarítást eredményezett.

1.4. A Bíróságot az eljárások lefolytatása és a munkamódszerek tekintetében elvégzett elemzések arra készítették, hogy az eljárások időtartamának csökkentésére törekedve javaslatot tegyen eljárási szabályzata egyes rendelkezéseinek módosítására. E javaslatok, amelyek a Bíróság előtti eljárás különböző aspektusaira vonatkoznak, még mindig a Tanács előtt vannak, amely még nem hagyta jóvá őket.

Egy – az eljárási szabályzat módosítására vonatkozó – határozatot mégis elfogadtak 2004-ben. Figyelembe véve az új tagállamok csatlakozását, valamint a Bíróság alapokmányáról szóló jegyzőkönyvnek a nagytanácsot alkotó bírák létszámára vonatkozó rendelkezéseinek a Tanács általi módosítását, a Bíróság e körülményekhez igazította eljárási szabályzatának az említett ítélkező testület összetételére vonatkozó rendelkezéseit. Így a nagytanácsot ezentúl 13 bíró alkotja.

2. A változások – mint a Bíróság munkamódszerei hatékonyságának javítása érdekében elfogadott intézkedések, a Nizzai Szerződésnek a Bíróság működését érintő módosításainak végrehajtása, valamint a tíz új bíró bővítést követő érkezése – összeadódó hatása tisztán látható a Bíróság 2004. évi igazságügyi statisztikáiban. A statisztikák alapján a befejezett ügyek számának megközelítőleg 30%-os növekedése, a folyamatban maradt ügyek számának körülbelül 14%-os csökkenése és a Bíróság előtti eljárások időtartamának érzékelhető javulása mutatható ki.

A Bíróság 2004-ben 603 ügyet fejezett be (nettó szám, figyelembe véve az egyesítéseket). A befejezett ügyek közül 375-öt ítélettel fejeztek be, míg 226-ban végzést hoztak. Ezek a számok érzékelhetően növekedtek az előző évhez képest (455 befejezett ügy). A Bíróságra 531 új ügy érkezett (2003-ban 561 ügy, bruttó számok). A 2004. év végén folyamatban maradt ügyek száma eléri a 840-et (bruttó szám), míg 2003-ban ez a szám 974 volt.

Az eljárások időtartamának az utóbbi években megfigyelt növekvő tendenciájában 2004-ben hirtelen fordulat következett be. Az előzetes döntéshozatalra utalásokkal kapcsolatban 2004-ben az eljárás időtartama megközelítőleg 23 hónap volt, a 2003-as körülbelül 25 hónappal szemben. A közvetlen keresetek vonatkozásában ez az időtartam a 2003. évi

25 hónapról 2004-ben 20 hónapra csökkent. A fellebbezések elintézésének átlagos időtartama 21 hónap volt (2003-ban még 28 hónap).

Az előző évhez hasonlóan, egyes ügyek elintézésének gyorsítása érdekében a Bíróság 2004-ben is változatosan alkalmazta a rendelkezésre álló különböző eszközöket (soron kívüli elbírálás, gyorsított eljárás, egyszerűsített eljárás és a főtanácsnok indítványa nélküli döntéshozatal). A Bíróság már harmadik alkalommal járt el az eljárási szabályzat 62a. és 104a. cikkében meghatározott gyorsított eljárás szabályai szerint, ezúttal azonban egy közvetlen kereset kapcsán (C-27/04. sz. *Bizottság kontra Tanács* ügyben 2004. július 13-án hozott határozat, EBHT 2004., I-6649.0. lásd 3.11. pont). Mivel ez a jogintézmény lehetővé teszi, hogy bizonyos eljárási lépéseket mellőzzenek, az ítéletet az ügy érkezésétől számítva kevesebb mint hat hónap alatt meg lehet hozni. Tizenkét másik ügyben is kérték a gyorsított eljárás lefolytatását, ezeknél azonban nem teljesültek az eljárási szabályzat által előírt rendkívüli sürgősséget indokoló feltételek. Az új gyakorlatnak megfelelően a gyorsított eljárás iránti kérelmeket indokolt végzéssel a Bíróság elnöke utasítja el, vagy ő ad helyt azoknak.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett bizonyos kérdésekre adott válasz kapcsán a Bíróság rendszeresen alkalmazta az eljárási szabályzat 104. cikkének (3) bekezdésében meghatározott egyszerűsített eljárást. E rendelkezés alapján huszonkét végzést hoztak.

A Bíróság gyakran alkalmazta azt az Alapokmány 20. cikke által biztosított lehetőséget is, hogy a főtanácsnok indítványa nélküli hozzon döntést, ha az ügy nem érint új jogi kérdést. Fontos jelezni, hogy a 2004-ben kihirdetett ítéletek mintegy 30%-át főtanácsnoki indítvány mellőzésével hozták meg.

Ami az ügyeknek a Bíróság különböző ítélkező testületei közötti elosztását illeti, megemlítenéd, hogy a 2004-ben befejezett ügyek majdnem 11%-át a Bíróság teljes ülései (teljes ülés, nagytanács, régebbi teljes ülések), 60%-át az öt bíróból álló tanácsok, míg 29%-át a három bíróból álló tanácsok tárgyalták. Megállapítható, hogy az öt bíróból álló tanácsok által tárgyalt ügyek száma folyamatosan emelkedik (2002-ben a befejezett ügyek 50%-a, 2003-ban a befejezett ügyek 55%-a). Ily módon a Bíróságra érkező ügyek tárgyalása tekintetében az öt bíróból álló tanácsok válnak az általános ítélkező testületté. A három bíróból álló tanácsok által tárgyalt ügyek számának érzékelhető növekedése szintén említést érdemel (2003-ban a befejezett ügyek 20%-a).

A 2004-es ítélkezési év statisztikai adataival kapcsolatos egyéb információkat e jelentés IV. fejezete tartalmazza.

3. Az éves jelentésben mindenképpen a Bíróság igazságügyi tevékenységével szeretnénk kiemelten foglalkozni. Ez a pont a következő tárgykörök szerint ismerteti az ítélkezési gyakorlat lényegesebb fejlődési irányait:

intézményi jog (3.1. alpont); európai polgárság (3.2. alpont); az áruk szabad mozgása (3.3. alpont); a munkavállalók szabad mozgása (3.4. alpont); a szolgáltatásnyújtás szabadsága (3.5. alpont); a tőke szabad mozgása (3.6. alpont); versenyszabályok (3.7. alpont); védjegyjog (3.8. alpont); a jogszabályok közelítése (3.9. alpont); szociális jog (3.10. alpont); gazdaság- és monetáris politika (3.11. alpont).

Ez a válogatás a Bíróság által a 2004. évben hozott 603 ítélet és végzés közül csak 34-et emel ki. Ezeket a határozatokat ugyanakkor kimerítőbb részletességgel ismertetjük, mint tettük azt a Bíróság korábbi éves jelentéseiben. Noha a választás kiterjed azokra a nagyobb jelentőségű ítéletekre, amelyekben főtanácsnoki indítványok születtek, területi okokból ezek az indítványok – bármily fontosak legyenek is az ügy lényegének megértéséhez – nem szerepelnek a jelentésben. A Bíróság összes – az *Európai Bírósági Határozatok Tárában* közzétett – ítéletének, véleményének és végzésének teljes szövege, valamint a főtanácsnoki indítványok teljes szövege hozzáférhető a világhálón a Bíróság honlapján (www.curia.eu.int), illetve az Európa-honlapon (www.europa.eu.int/eur-lex), a Közösség valamennyi hivatalos nyelvén. Az összetévesztések elkerülése végett és az olvasás megkönnyítése érdekében ez a jelentés, hacsak nincs ellenkező utalás, az Európai Unióról szóló szerződésnek és az EK-Szerződésnek az Amszterdami Szerződés által megállapított számozását veszi alapul.

3.1. Az **alkotmányos** vagy **intézményi** hatással rendelkező ügyek közül négyet érdemes megemlíteni: egyik a Közösség és a harmadik államok közötti nemzetközi megállapodások megkötésére vonatkozik, a másik három a közösségi jognak a tagállamok hatóságai által történő alkalmazásával és betartásával kapcsolatos. A C-233/02. sz. *Franciaország kontra Bizottság* ügyben 2004. március 23-án hozott ítéletében (EBHT 2004., I-2759. o.) a Bíróság elutasította Franciaországnak azon jogi aktus megsemmisítése iránti keresetét, amellyel a Bizottság megkötötte az Egyesült Államokkal a WTO/TBT-megállapodás hatálya alá tartozó árukra vonatkozó technikai szabályozások elfogadása során a két fél közötti szabályozási együttműködés javítását és a harmadik személyekkel szembeni átláthatóság elősegítését célzó iránymutatásokról szóló megállapodást (az árukereskedelem technikai akadályairól szóló „WTO-megállapodás”).

A francia kormány fő érve szerint a Bizottság iránymutatások formájában egyedül kötött meg egy kötelező erejű nemzetközi megállapodást, pedig ilyen megállapodás megkötése – az EK-Szerződés 300. cikke alapján – a Tanács kizárólagos hatáskörébe tartozik.

A Bizottság ezzel szemben azt állítja, hogy az iránymutatások nem rendelkeznek kötelező erővel, és önmagában ez a körülmény elegendő ahhoz, hogy felruházza őt az elfogadásukhoz szükséges hatáskörrel.

A Bíróság válasza árnyalt. Elutasítja a francia kormány érvelését anélkül, hogy teljes mértékben igazat adna a Bizottságnak. Az a körülmény, hogy egy jogi aktus, mint például jelen esetben az eljárás tárgyát képező iránymutatások, nem rendelkeznek kötelező erővel, nem elegendő ahhoz, hogy a Bizottságot felruházza az aktus elfogadásához szükséges hatáskörrel. A Bíróság pontosítása szerint: „Egy ilyen jogi aktus elfogadásában szerepet játszó körülmények meghatározása megköveteli, hogy, mivel jelen esetben az árukereskedelemben a technikai akadályok létezésével összefüggő feszültségek veszélyének csökkentését célzó jogi aktusról van szó, vegyék figyelembe a közös kereskedelempolitika területén a Szerződés által kialakított hatáskörmegosztást és intézményi egyensúlyt” (40. pont).

A kötelező erő hiánya tehát nem olyan kizárólagos kritérium a hatáskör megállapításához, amely lehetővé tenné a Bizottság számára, hogy az iránymutatásokhoz hasonló jogi aktusokat fogadjon el. A Szerződés által az érintett területen kialakított

hatáskörmegosztást és intézményi egyensúlyt is figyelembe kell venni. A Bíróság ezt követően pontosítja, hogy a felek szándéka „a döntő szempont annak meghatározásánál, hogy az iránymutatások rendelkeznek-e kötelező erővel, vagy sem” (42. pont). A Bíróság az elvégzett szövegelemzést követően arra a következtetésre jut, hogy jelen esetben az iránymutatások nyilvánvalóan nem rendelkeznek kötelező erővel, és ebből logikusan következik, hogy nem terjed ki rájuk az EK-Szerződés 300. cikke.

A Bíróság tehát csak konkrét vizsgálat alapján – azaz a jogi aktust a saját összefüggéseiben vizsgálva – tudta meghatározni a szóbanforgó megállapodás megkötésére hatáskörrel rendelkező intézményt.

A C-453/00. sz. *Kühne és Heitz* ügyben 2004. január 13-án hozott ítéletben (EBHT 2004., I-837. o.) a College van Beroep voor het bedrijfsleven (Hollandia) a baromfi húskészítési besorolására, valamint az exportáló számára az ebből eredő export-visszatérítések összegének meghatározására vonatkozó jogvita keretében azt a kérdést terjesztette a Bíróság elé, hogy a közösségi jog – és nevezetesen az EK 10. cikkben meghatározott közösségi hűség elve – kötelez-e arra egy igazgatási szervet, hogy visszavonja a már jogerőre emelkedett határozatát, hogy ezzel biztosítsa a – valamely későbbi előzetes döntés fényében értelmezett – közösségi jog teljes érvényesülését.

A Kühne & Heitz NV hollandiai székhelyű társaság 1986 decemberétől 1987 decemberéig bizonyos mennyiségű baromfiaprólikot exportált harmadik országokba, és a baromfiaprólikokra vonatkozó export-visszatérítés kedvezményében való részesülés érdekében különböző nyilatkozatokat tett a holland vámhatóságoknál. Ezeket az árukat mint a közös vámtarifa bizonyos alszámai alá tartozó árukat jelentette be. A Productschap e nyilatkozatok alapján engedélyezte az adott vámtarifaalszámnak megfelelő export-visszatérítést, és az exportáló társaságnak megfizette az ennek megfelelően járó összeget.

A kivitt termékek jellegének ellenőrzését követően a Produktschap az árukat másik vámtarifaalszámba sorolta át, aminek következményeként bizonyos összeg visszatérítésére kötelezte az exportáló társaságot. Miután a visszatérítési kötelezettség elleni kifogását elutasították, a társaság fellebbezést nyújtott be a határozattal szemben a College van Beroep voor het bedrijfslevenhez. A fellebbezését ez az intézmény 1991-ben anélkül utasította el, hogy szükségesnek ítélte volna, hogy a Bírósághoz forduljon előzetes döntéshozatali kérelem tárgyában; mindezt azzal indokolva, hogy a kérdéses áru nem tartozik az exportáló nyilatkozatában megjelölt vámtarifaalszám szerinti „kombók” fogalma alá.

A Bíróságnak a holland bíróság megoldásával ellentétes későbbi ítélkezési gyakorlatára támaszkodva (C-151/93. sz. *Voogd Vleesimport en -export* ügyben 1994. október 5-én hozott ítélet [EBHT 1994., I-4915. o.]) az exportáló igényelte a tőle megtagadott visszatérítés kifizetését; és a bíróság, amely a kérelmet ismételt elutasító közigazgatási határozat ellen előterjesztett fellebbezést tárgyalta, a korábbiakban ismertetett kérdést terjesztette a Bíróság elé.

A Bíróság mindenekelőtt emlékeztet arra, hogy mivel a közösségi jog betartása valamennyi tagállami hatóságra nézve kötelező, továbbá az értelmező ítéletek visszaható hatállyal bírnak, az előzetes döntéshozatalra utalással kapcsolatban értelmezett közösségi jogi szabályt valamennyi tagállami szervnek alkalmaznia kell hatáskörének

keretében, még akkor is, ha az adott jogviszonyok a Bíróság értelmezési kérelmet elbíráló ítéletének meghozatala előtt alakultak ki.

Ami e kötelezettség tiszteletben tartását illeti: habár a nemzeti határozat még azelőtt jogerőre emelkedett, hogy a Bíróság előzetes döntéshozatal tárgyában hozott ítéletének fényében felülvizsgálták volna, a Bíróság szerint figyelembe kell venni a közösségi jog általános elvei közé tartozó jogbiztonság elvét. Jelen esetben a Bíróság megtalálta az általa hivatkozott két feltétlen kötelezettség közötti megfelelő középutat, megállapítva először, hogy a holland jog lehetővé teszi a közigazgatási szerv számára, hogy megváltoztassa a jogerőre emelkedett közigazgatási határozatát; másodsor, hogy ez a határozat csak olyan nemzeti bírósági ítélet meghozatalát követően emelkedett jogerőre, amelynek határozataival szemben kizárt a bírósági jogorvoslat lehetősége; harmadszor, hogy ez az ítélet a közösségi jog olyan értelmezésén alapult, amelyet a Bíróság későbbi ítélete hatályon kívül helyezett, és amelyet anélkül vettek figyelembe, hogy az EK 234. cikk (3) bekezdésében meghatározott feltételek szerint előzetes döntéshozatal érdekében a Bírósághoz fordultak volna; végül, hogy az érintett haladéktalanul a közigazgatási szervhez fordult, miután tudomást szerzett e joggyakorlatról.

Az adott ügy tényeit minősítve a Bíróság kimondta, hogy ilyen körülmények között az erre irányuló kérelemmel megkeresett közigazgatási szerv – az EK 10. cikkéből származó együttműködés elvének alkalmazásával – köteles felülvizsgálni az alapügyben hozott, jogerőre emelkedett közigazgatási határozatot annak érdekében, hogy figyelembe vegye a vonatkozó rendelkezésnek a Bíróság által időközben kialakított értelmezését.

A C-239/03. sz. *Bizottság kontra Francia Köztársaság* ügyben 2004. október 7-én hozott ítéletben (EBHT-ban még nem tették közzé), felrótták Franciaországnak, hogy nem fogadta el a „Benei-tó elhúzódó és jelentős szennyezése elleni fellépést, valamint a szennyezés csökkentését, illetve megelőzését szolgáló megfelelő intézkedéseket” (88. pont).

E tó vízi környezetének erős pusztulása, amelyet lényegében egy vízerőmű hulladékanyag-kibocsátása okoz, arra késztette a Bizottságot, hogy a Földközi-tenger szennyezés elleni védelmével kapcsolatos, Barcelonában 1976. február 16-án aláírt egyezmény, illetve az Athénban 1980. május 17-én aláírt jegyzőkönyv megsértése miatt a Bírósághoz forduljon.

A Bíróságnak először saját hatáskörének kérdésében kellett állást foglalnia. A 12/86. sz. *Demirel* ügyben 1987. szeptember 30-án hozott ítélettel (EBHT 1987., 3719. o.) kialakított ítélkezési gyakorlatot folytatva a Bíróság emlékeztet arra, hogy „a Közösség, a tagállamok és a harmadik országok által megkötött vegyes megállapodásoknak ugyanaz a státusza a közösségi jogrendszerben, mint a tisztán közösségi megállapodásoknak, mivel olyan rendelkezésekről van szó, amelyek a Közösség hatáskörébe tartoznak. A közösségi intézmények által megkötött megállapodásból származó kötelezettségeket betartva a tagállamok a közösségi rendben a Közösséggel szemben fennálló kötelezettségeiknek tesznek eleget, és a Közösség vállalja a felelősséget a megállapodás megfelelő végrehajtásáért” (25. és 26. pont). A jelen ügyben ezt az érvelést alkalmazva a Bíróság megjegyzi, hogy ezek a vegyes megállapodások a közösségi jog által széles körben lefedett területekre vonatkoznak, így a környezetvédelemre is. E tényből következően a vegyes megállapodások végrehajtása közösségi hatáskörbe tartozik. Ebből a szempontból

közömbös, hogy a kereset tárgyára vonatkozó közösségi szabályozás egyáltalán nem létezik. A Bíróság ennek az érvelésnek az eredményeként megállapítja, hogy hatáskörrel rendelkezik e nemzetközi megállapodások alkalmazásának elbírálására.

A Bíróság ezt követően folytatatta az ügy érdemi elemzését. Az eljárás tárgyát képező megállapodások szövegelemzése alapján a Bíróság megjegyzi, hogy „a szerződő feleket különösen szigorú kötelezettség terheli” tudniillik az, hogy az adott területen „megfelelő intézkedésekkel” „szigorúan csökkenteni kell” a szárazföldi eredetű szennyeződést (50. pont). Az, hogy más környezetszennyező források is léteznek, mint például a tóparti területek iparosítása vagy a települések népességnövekedése, nem kérdőjelezi meg az erőmű tevékenységének betudható szárazföldi eredetű szennyeződések létét. Ettől kezdve a Bíróság feladata az volt, hogy megvizsgálja, hogy a francia hatóságok – a szárazföldi eredetű szennyeződés csökkentésének rájuk vonatkozó közösségi kötelezettségeit illetően – megfelelően léptek-e fel.

Ebben a keretben a Bíróság megállapította, hogy a vízerőmű által a tóba engedett lágyvíz és iszap mennyisége – a csökkentésük érdekében hozott hatósági intézkedések ellenére – valóban rendkívül nagy. Ráadásul a kibocsátás végzetes hatásai közismertek; önmagában ez a körülmény is a hatóságok által megtett intézkedések elégtelen voltáról tanúskodik. A Bíróság e minden körülményre kiterjedő elemzés eredményeként úgy ítélte meg, hogy a hatóságok tevékenysége nem megfelelő, következésképpen Franciaország kötelezettségzegését állapította meg.

A C-60/02. sz. X ügyben 2004. január 7-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-651. o.) kapcsán felmerült a közösségi jog megsértésének nemzeti bíró által történő szankcionálásának problémája. A Rolex társaság, amely számos óramárka tulajdonosa, 2000 novemberében Ausztriában bírósági vizsgálatot kért X ellen, miután a Rolex védjegyjogait sértő, hamisított órákat fedeztek fel, amelyeket ismeretlen személyek megpróbáltak Olaszországból Lengyelországba szállítani. A Rolex az áruk lefoglalását és az eljárás eredményeként azok megsemmisítését kérte. A Tommy Hilfiger, a Gucci és a Gap 2001 júliusában szintén bírósági vizsgálat megindítását kérte olyan Kínából származó utánpótlásokkal kapcsolatban, amelyeket Szlovákiában akartak picra dobni. Az eljáró osztrák bíróság a következő problémával találta szembe magát: az osztrák büntetőeljárási törvénykönyv alapján indítandó bírósági vizsgálat feltétele az, hogy a sérelmezett magatartás bűncselekmény legyen. Az osztrák bíróság szerint a védjegyjogtalomról szóló nemzeti törvény csak hamisított áru behozatalát vagy kivitelét nyilvánítja bűncselekménynek, az ország területén történő egyszerű átszállítását azonban nem. Az említett bíróság e törvénynek a 3295/94 rendelettel¹ (amely rendelet álláspontja szerint kiterjed az egyszerű átszállításra is) való összeegyeztethetőségével kapcsolatban terjesztett kérdést a Bíróság elé.

A Bíróság bevezetőként megerősítette a következő feltevést: a rendelet a két harmadik állam között szállított, de valamely tagállamban annak vámhatóságai által ideiglenesen visszatartott árukra is alkalmazandó. Mindezekon felül pontosította, hogy a rendelet alkalmazási köre nem függ annak a nemzeti eljárásnak a jellegétől (polgári, büntető vagy

¹ Az 1999. január 25-i 241/1999/EK tanácsi rendelettel (HL 1999., L 27., 1. o.) módosított, a hamisított és kalóz áruk szabad forgalomba bocsátását, kivitelét, újrakivitelét vagy felfüggesztő eljárás alá vonását tiltó intézkedések megállapításáról szóló, 1994. december 22-i 3295/94/EK tanácsi rendelet (HL 1994., L 341., 8. o.).

közigazgatási), amelynek során értelmezése felmerült. Egyebekben a Bíróság megállapította, hogy a védjegyoltalomról szóló törvény értelmezése nem egységes. Az osztrák kormány és a panaszt tevő társaságok vitatják a kérdést előterjesztő bíróság által adott értelmezést: szerintük az osztrák törvény az egyszerű átszállítást is bünteti. A Bíróság rámutat arra, hogy ez a nemzeti jog értelmezésére vonatkozik, amely azonban nem a Bíróság, hanem a nemzeti bíró feladata. Ha a nemzeti bíró azt állapította meg, hogy a nemzeti rendelkezések, a rendelettel ellentétben, nem rendelik büntetni az egyszerű átszállítást, akkor az ő feladata lenne, hogy nemzeti jogát a közösségi jog által kijelölt határok között, a közösségi norma által meghatározott eredmény elérése érdekében értelmezze, és hogy jelen esetben alkalmazza a hamisított áruknak az ország területén történő átszállítására a nemzeti jog által más jogsértésekre alkalmazni rendelt polgári jogi szankciókat, amennyiben azok hatékonyak, arányosak és visszatartó erejűek. A Bíróság ugyanakkor megjegyezte, hogy a közösségi joggal összhangban álló értelmezés elvének a büntetőjog területén történő alkalmazása sajátos problémát vet fel. Ennek az elvnek a korlátai, szerinte, a jog általános elveiben rejlenek. Mivel a 3295/94 rendelet felruhazza a tagállamokat arra, hogy szankcionálják az általa tiltott magatartásokat, a rendeletre is ki kell terjeszteni a Bíróság által az irányelvek kapcsán kialakított ítélkezési gyakorlatot, amely szerint ezeknek nem lehet saját, a végrehajtásuk érdekében a tagállam által elfogadott belső jogszabálytól független, a rendelkezéseiket megsértő személyek büntetőjogi felelősségének megállapítását vagy súlyosítását eredményező hatásuk. A Bíróság így arra a megállapításra jutott, hogy ha a kérdést előterjesztő bíróság szerint az osztrák jog nem tiltja a hamisított áruk egyszerű átszállítását, akkor a büntetések törvényességének elve – mint a közösségi jog általános elve – megtiltja a büntetőjogi szankció alkalmazását ilyen magatartásra, és mindez akkor is érvényes, ha a nemzeti jog megsérti a közösségi jogot.

3.2. Az európai polgárság és ennek hatása állt két ügy középpontjában

A C-224/02. sz. *Pusa*-ügyben (2004. április 29-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-5763. o.]) a Korkein oikeus előzetes döntéshozatal iránti kérdést terjesztett elő az EK 18. cikk értelmezésével kapcsolatban. Az előterjesztett kérdés alapjául szolgáló jogvitában Pusa, egy Finnországban rokkantnyugdíjban részesülő finn állampolgár, állt szemben saját kölcsönös egészségbiztosítási pénztárával, a Szövetkezeti bankok kölcsönös egészségbiztosítási pénztárával; a jogvita tárgya azon összeg meghatározása volt, amelynek erejéig az egészségbiztosítási pénztár az érintett által felhalmozott adósság behajtása érdekében jogosult lett volna lefoglalni az érintett finnországi nyugdíjának egy részét. A végrehajtásról szóló finn törvény úgy rendelkezik, hogy a jövedelem egy része mentes a végrehajtás alól; ezt a részt a törvényes jövedelemforrásból a Finnországban adó címén történt levonások után fennmaradó összeg alapján számolják ki. Jelen esetben a probléma abban rejlett, hogy az érintett Spanyolországban lakik, ott adóalany, és a kettős adóztatás elleni egyezmény rendelkezéseinek megfelelően Finnországban tőle semmilyen jövedelemforrásnál nem vonhatnak le adót. Az érintett nyugdíjának lefoglalható részét következésképpen a bruttó – szükségszerűen magasabb – összeg alapulvételével számolták ki, ami nem történhetett volna meg, ha az érintett Finnországban lakott volna.

A finn Legfelsőbb Bíróság lényegében azt kérdezte a Bíróságtól, hogy az ilyen helyzet összeegyeztethető-e az EK-Szerződés által az Európai Unió polgárai számára biztosított tartózkodási és mozgásszabadsággal.

Emlékeztetve egyrészt arra, hogy az uniós polgári jogállás célja az, hogy a tagállamok állampolgárai számára az alapvető jogállás legyen, másrészt arra, hogy az uniós polgár számára valamennyi tagállamban ugyanazt a jogi bánásmódot kell biztosítani, mint amelyet ezen államok ugyanilyen helyzetben lévő saját polgáraik számára biztosítanak, a Bíróság megállapította egyfelől, hogy ha a végrehajtásról szóló finn törvényt úgy kell értelmezni, hogy az semmilyen módon nem teszi lehetővé az érintett által Spanyolországban fizetett adó beszámítását, akkor az így létrejött eltérő bánásmód biztos és elkerülhetetlen következménye az, hogy az érintett személy hátrányt szenved az EK 18. cikkben biztosított szabad mozgásra és szabad tartózkodásra vonatkozó jogának gyakorlása miatt. A Bíróság másfelől úgy vélte, hogy a lakóhely szerinti tagállamban esedékes adó beszámításának kizárása – amennyiben az adó behajtható, és az adó mértéke megfelel az adós rendelkezésére álló forrásainak – nem igazolható sem a hitelezőnek a hitel behajtásához fűződő jogai megóvásának, sem az adósnak a törvényben biztosított létszükségleti minimumot kielégítő jövedelemhez való joga megóvásának jogszerű célja szempontjából.

Ezért a Bíróság, a finn Legfelsőbb Bíróság által előterjesztett kérdésre válaszul kimondta, hogy „elvben ellentétes a közösségi joggal az olyan tagállami szabályozás, amelynek alapján egy adósnak ezen államban rendszeresen folyósított járadék lefoglalható részét úgy határozzák meg, hogy a járadékból levonják az adott országban fizetendő jövedelemadó alapján levont járulékot, és amely semmilyen módon nem teszi lehetővé a járadék lefoglalható részének meghatározásánál annak az adónak a beszámítását, amelyet a járadék jogosultjának a lakóhelye szerinti államban e járadék után később kell fizetnie” (48. pont). A Bíróság álláspontja szerint „azonban az ilyen nemzeti szabályozás nem ellentétes a közösségi joggal, ha lehetővé teszi az ilyen beszámítást, még ha feltételként előírja is, hogy az adósnak igazolnia kell, hogy a lakóhelye szerinti államban a járulékat terhelő adó címén egy meghatározott összeget ténylegesen kifizetett, vagy megszabott határidőn belül ki kell fizetnie”. A Bíróság ugyanakkor pontosította, hogy ez csak akkor van így, „amennyiben először is, az említett jogi szabályozásból világosan kitűnik az érintett adósnak egy ilyen beszámításhoz való joga; másodszor: e beszámítás végrehajtásának módjai képesek az érintettnek biztosítani azt a jogot, hogy éves alapon megkapja járadéka lefoglalható részének kiigazítását ugyanolyan mértékben, mintha ezt az adót a jogi szabályozást megalkotó tagállamban a jövedelemforrásnál vonták volna le; és harmadszor: e végrehajtási szabályok nem járnak olyan hatással, amely lehetetlenné tenné, vagy túlzottan megnehezítené e jog gyakorlását” (48. pont).

A C-200/02. sz. *Zhu és Chen* ügyben (2004. október 19-én hozott ítélet [az EBHT-ban még nem tették közzé]), a Chen házaspár – mindketten kínai állampolgárok és van egy Kínában született gyermekük – felmérte, hogy második gyermek utáni vágyuk ellentétes a Kínai Népköztársaság által folytatott „egyetlen gyermek” elnevezésű születésszabályozási politikával. Ezért elhatározták, hogy a feleség külföldön fog szülni. A házaspár második gyermeke így Belfastban, Észak-Írországon jött világra 2000 szeptemberében. A születési hely megválasztása nem volt véletlen: az ír jog minden Írország szigetén (tehát akár az Ír Köztársaság határain kívül) született személy számára lehetővé teszi az ír állampolgárság megszerzését. Így a gyermek is megkapta az ír állampolgárságot. Az Egyesült Királyságban alkalmazandó jogi szabályozás által meghatározott feltételeket azonban nem teljesítette, ezért nem kapta meg a brit állampolgárságot. A szülés után Chen asszony gyermekével Cardiffban – Walesben – telepedett le, ahol hosszú távú tartózkodási engedély iránti kettős kérelmet terjesztett elő, amely kérelmet elutasították. A fellebbviteli hatóság ezen elutasítás

jogszerűségéről kérdezi a Bíróságot, kiemelve, hogy anya és gyermeke tudnak gondoskodni saját szükségleteikről, nem függnek állami alapoktól, és minden valószínűség szerint nem is fognak, és van egészségbiztosításuk.

Az a körülmény, hogy az ügy tényei egy kisgyermekre vonatkoznak, lehetővé teszi a Bíróság számára, hogy először a következőt állapítsa meg. Az, hogy valaki jogosult az EK-Szerződés és a másodlagos jog által a személyek szabad mozgása területén biztosított jogra, nem feltételezi – mondja ki a Bíróság –, hogy az érintett elérje a jogképességhez, azaz a fenti jogok önálló gyakorlásához szükséges életkort. Mindezek felül e jogok gyakorlását nem lehet minimális életkori feltételhez kötni.

A gyermek tartózkodási jogát illetően a Bíróság emlékeztet az EK 18. cikkéhez kapcsolódó közvetlen hatályra. A gyermek, már csak tagállami állampolgársága, következésképpen uniós polgársága alapján is érvényesítheti e rendelkezéssel megerősített tartózkodási jogát. Figyelemmel kell lenni ugyanakkor azokra a korlátozásokra és feltételekre, amelyek fenntartása mellett ez a jog elismerhető, különösen a 90/364 irányelv 1. cikkének (1) bekezdésére², amely lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy megköveteljék az érdekeltektől azt, hogy egészségbiztosítással és elegendő anyagi fedezettel rendelkezzenek. A Bíróság megállapítja, hogy jelen esetben teljesülnek ezek a feltételek. Pontosítja, hogy nincs relevanciája annak a ténynek, hogy a gyermek részére az elegendő anyagi fedezet édesanyja biztosítja, és nem ő maga rendelkezik azzal: az elegendő anyagi fedezet feltételéhez nem lehet hozzákapcsolni ezen anyagi fedezet eredetére vonatkozó többletkövetelményt. Végül, ami azt a tényt illeti, hogy Chen asszony Írországba utazásának az volt a kizárólagos célja, hogy gyermeke megszerezze valamely tagállam állampolgárságát, és hogy ezután a gyermek és saját maga az Egyesült Királyságban állandó tartózkodási engedélyhez juthasson, a Bíróság megjegyzi, hogy az állampolgárság megszerzése és elvesztése feltételeinek meghatározása a tagállamok hatáskörébe tartozik. Egy tagállam nem korlátozhatja valamely másik tagállam által nyújtott állampolgárság hatásait oly módon, hogy a tagállam – a Szerződés által szabályozott alapvető szabadságok gyakorlásának tekintetében – további feltételt ír elő az állampolgárság elismeréséhez.

Az anya tartózkodási jogával kapcsolatban a Bíróság megjegyzi, hogy a 90/364 irányelv tartózkodási jogot biztosít a tartózkodási jog jogosultjának „eltartott” egyenesági felmenője számára, ami azt feltételezi, hogy a tartózkodási jog jogosultja biztosítja a családtag eltartását. A Bíróság megjegyzi, hogy jelen esetben éppen fordított a helyzet. Chen asszony nem minősíthető gyermeke „eltartott” felmenőjének. Ellenben, ha az EK 18. cikk és a 90/364 irányelv alapján elismerik a gyermek tartózkodási jogát, akkor a szülőtől, aki a gyermek gondviselője, nem lehet megtagadni azt, hogy gyermekével együtt a fogadó tagállamban tartózkodjék, hiszen ez minden hatékony érvényesüléstől megfosztaná a gyermek tartózkodási jogát.

3.3. Az áruk szabad mozgása területén a Bíróság többek között az élelmiszerek összetételére és a táplálékkiegészítőkre vonatkozó nemzeti jogi szabályozásokkal, valamint az italok csomagolására vonatkozó jogi szabályozásokkal foglalkozott.

² A tartózkodási jogról szóló, 1990. június 28-i 90/364/EGK tanácsi irányelv (HL 1990., L 180., 26. o.).

A C-95/01. sz. *Greenham és Abel* ügyben (2004. február 5-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-1333. o.]), a párizsi Tribunal de grande instance (Franciaország), amely előtt egy élelmiszerkereskedő társaság ügyvezetőtársa ellen indítottak büntetőeljárást, az EK 234. cikk alkalmazásával azt a kérdést terjesztette a Bíróság elé, hogy egy tagállam előzetes engedély nélkül megtilthatja-e valamely másik tagállamban jogszerűen előállított és forgalomba hozott élelmiszerek saját területén történő forgalmazását arra hivatkozva, hogy azok olyan tápanyagokat tartalmaznak, amelyek emberi élelmiszerhez történő hozzáadását a nemzeti szabályozás nem engedélyezi, valamint olyan vitaminokat, amelyek mennyisége meghaladja az ajánlott napi bevitelt, sőt még túl is lépi a nemzeti szinten meghatározott biztonsági határokat.

A Bíróság, miután megállapította, hogy az olyan nemzeti jogi szabályozás, mint amelyik például az alapügy tárgyát képezi, a mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedésnek minősül, rámutatott arra, hogy az, bizonyos feltételek betartása mellett, az EK 30. cikk alkalmazásával igazolható is. Egyrészt az ilyen jogi szabályozást olyan eljárás eredményeként kell elfogadni, amely lehetővé teszi a gazdasági szereplők számára, hogy elérhessék egy tápanyagnak az engedélyezett tápanyagok nemzeti listájára történő felvételét. Ennek az eljárásnak könnyen hozzáférhetőnek, ésszerű határidőn belül lefolytatandónak és adott esetben bíróság előtti jogorvoslattal megtámadhatónak kell lennie. Másrészt azt a kérelmet, amely valamely tápanyagnak az engedélyezett tápanyagok nemzeti listájára való felvételére irányul, az illetékes nemzeti hatóságok csak akkor utasíthatják el, ha ez a tápanyag valós veszélyt jelent a közegészségre. A Bíróság pontosítja, hogy e valós veszélyt a legújabb nemzetközi kutatások eredményei alapján rendelkezésre álló legmegbízhatóbb tudományos adatok alapján kell értékelni. Végül a Bíróság emlékeztet arra, hogy az ilyen jogi szabályozás, amely eltér az áruk Közösségen belüli szabad mozgásának elvétől, csak arra korlátozódhat, ami a közegészség megvédéséhez ténylegesen szükséges, és a szabályozásnak arányban kell állnia az így elérni kívánt céllal.

A C-24/00. sz. *Bizottság kontra Franciaország* ügyben ugyanazon a napon kihirdetett ítéletében (EBHT 2004., I-1277. o.), pontosan azért, mert Franciaország nem alkotott meg olyan, az engedélyezett tápanyagok listájára való felvételére vonatkozó eljárást, amely egyszerre hozzáférhető, átlátható és ésszerű időtartamú, és a felvétel megtagadását sem igazolta a közegészségre vonatkozó valós veszéllyel kapcsolatos alapos értékeléssel, a Bíróság megállapította, hogy ez az állam nem tett eleget az EK 28. cikk alapján fennálló kötelezettségeinek.

A C-387/99. sz. *Bizottság kontra Németország* (2004. április 29-i ítélet [EBHT 2004., I-3751. o.]) és a C-150/00. sz. *Bizottság kontra Ausztria* (2004. április 29-i ítélet [EBHT 2004., I-3887. o.]) ügyekben a Bizottság az EK 28. cikkében meghatározott áruk szabad mozgása elvének megsértése miatt két kötelezettségszegés megállapítása iránti keresettel fordult a Bírósághoz Németországgal és Ausztriával szemben, mivel számos panasz érkezett a Bizottsághoz, amelyek kifogásolták azt a Németországban és Ausztriában alkalmazott közigazgatási gyakorlatot, hogy néhány vitamin és/vagy ásványi só alapú készítményt, amelyet abban a tagállamban, amelyből azt behozták, szabályszerűen, táplálékkiegészítőként hoztak forgalomba, automatikusan a gyógyszerek közé sorolnak, ha ezen anyagok mennyisége meghaladja az ajánlott napi beviteli mennyiséget (C-150/00. sz. ügy), illetve ha háromszorosan túllépi azt (C-387/99. sz. ügy).

A Bizottság lényegében azzal az érveléssel támasztotta alá keresetét, hogy minden egyes vitamin vagy ásványi só gyógyszerre történő minősítését esetről esetre – a tudományos ismeretek jelenlegi állása szerint nekik tulajdonított elismert gyógyszer-tulajdonságaikat figyelembe véve – kell elvégezni. A vitaminok és az ásványi sók ártalmassági szintje valójában változó. Ha valamennyi anyagra ugyanazt az általános és elvont megközelítést alkalmaznák, az oly módon haladna meg az EK 30. cikkben meghatározott egészségvédelem céljának megvalósításához szükséges mértéket, hogy a megközelítés már nem lenne arányos. Az áruk szabad mozgásának az eljárás tárgyát képező gyakorlatból adódó akadályai, bár jogszerű célt követnek, következképpen nem lennének igazolhatók.

A Bizottság elemzését megerősítve a Bíróság megállapította, hogy a nemzeti hatóságoknak – bírósági kontroll mellett eljárva – esetről esetre kell eldönteniük, hogy a vitaminozott, illetve ásványi só tartalmú készítményeket a törzskönyvezett gyógyszerkészítményekről szóló 65/65 irányelv szerinti gyógyszernek kell-e minősíteni, figyelembe véve az említett készítmények jellemzőinek összességét: nevezetesen összetételüket, gyógyszer-tulajdonságaikat, alkalmazási módjukat, terjesztési körük nagyságát, a fogyasztók azokkal kapcsolatos ismereteit, valamint a használatukból származó esetleges veszélyeket. A Bíróság megjegyzi, hogy a vitaminozott vagy ásványi só tartalmú készítményeknek gyógyszerként történő olyan besorolása, amely kizárólag az általuk tartalmazott tápanyagok számára előírt ajánlott napi bevitelen alapszik, nem elégíti ki teljes mértékben az egyes készítmények gyógyszer-tulajdonságain alapuló osztályozás követelményét. Még ha igaz is, hogy az a koncentrációérték, amelytől kezdve egy készítményt gyógyszernek minősítenek, az adott vitamintól vagy ásványi sótól függően változik, abból nem következik szükségszerűen az, hogy valamennyi készítmény, amely ezen anyagok egyikének tekintetében az ajánlott napi bevitel mennyiségének több mint egyszeresét – vagy akár háromszorosát – tartalmazza, a 65/65 irányelv³ értelmében vett gyógyszer fogalma alá tartozik.

E körülmények között a Bíróság szerint meg kell állapítani, hogy az eljárás tárgyát képező gyakorlatok kereskedelmi akadályt hoztak létre, mivel más tagállamokban táplálékkiegészítőkként jogszerűen előállított vagy forgalomba hozott készítményeket Németországban vagy Ausztriában csak azt követően lehetett forgalomba hozni, hogy azokat a piacra való bevezetés érdekében a gyógyszereknek fenntartott engedélyezési eljárásnak vetették alá. Ez az akadály azonban nem igazolható az EK 30. cikke alapján. Bár valójában ez a rendelkezés a közegészség védelme területén bizonyos mérlegelési jogot biztosít a tagállamoknak, azért még az is szükséges, hogy az alkalmazott eszközök arányosak legyenek az elérni kívánt céllal, amely a közösségen belüli kereskedelmet kevésbé korlátozó intézkedésekkel nem érhető el. Ebből a szempontból az eljárás tárgyát képező gyakorlatok rendszerező jellege nem teszi lehetővé, hogy felismerjék és értékeljék a közegészséggel szembeni valós veszélyt; ezt ugyanis akkor lehetne elérni, ha esetről esetre alaposan megvizsgálnák a kérdéses vitaminok és ásványi sók hozzáadása által előidézett hatásokat. Így azt a készítményt – mint orvosságot – is alá kellene vetni a piaci bevezetéssel kapcsolatos engedélyezési eljárásnak, amelynek a forgalomba hozatala

³ A törzskönyvezett gyógyszerkészítményekre vonatkozó törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított rendelkezések közelítéséről szóló, 1965. január 26-i 65/65/CEE tanácsi irányelv (HL 1965., L 22., 369. o.).

nem jelentene valós veszélyt a közegészségre. A Bíróság e következtetésekre figyelemmel megállapította, hogy Németország és Ausztria nem tett eleget az EK 28. cikke alapján őket terhelő kötelezettségeknek.

A Bíróságnak két különböző ügyben is, a C-463/01. sz. *Bizottság kontra Németország* ügyben (2004. december 14-én hozott ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé) és a C-309/02. sz. *Radlberger Getränke és S. Spitz* ügyben (2004. december 14-én hozott ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé), állást kellett foglalnia azoknak az intézkedéseknek a közösségi szabályok szempontjából való elfogadhatóságáról, amelyeket Németországban az italok csomagolása által előidézett környezeti problémával történő szembenézés érdekében fogadtak el. E tagállamban az egyszer használatos csomagolásba palackozott italok gyártóit vagy forgalmazóit elvben betéti és visszaváltási kötelezettség terheli. Ez alól mentesülhetnek, ha valamilyen átfogó gyűjtési rendszerben vesznek részt. Ezt a lehetőséget megszüntetik, ha Németországban két egymást követő évben a forgalomba hozott újrahasználatos csomagolásba palackozott italok aránya egy bizonyos küszöb alá csökken.

A C-463/01. sz. ügy a Bizottság által Németországgal szemben kötelezettségszegés megállapítása iránti keresettel kapcsolatos. A szerződések őre szerint a fent említett jogi szabályozás kereskedelmi akadállyal minősül. Azoknak az ásványvízgyártóknak, akiknek a közösségi irányelv alapján mindent a forrásnál kell palackozni, külön terhet kell elviselniük abban az esetben, ha székhelyük másik tagállamban van.

A C-309/02. sz. ügyben hozott előzetes döntés ugyanilyen problémával foglalkozik. A Radlberger és Spitz osztrák vállalkozások üdítőitalokat exportálnak Németországba, és csatlakoztak a „Der Grüne Punkt” elnevezésű átfogó hulladékgyűjtési rendszerhez. E két vállalkozás keresetet indított a Verwaltungsgericht Stuttgart (Németország) előtt, amelyben kifejtették, hogy az újrahasználatos csomagolások német kvótarendszere és az ahhoz kapcsolódó kötelezettségek ellentétesek a 94/62 irányelvvel⁴, valamint a Szerződésnek az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseivel. A német bíróság úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjeszt a Bíróság elé.

A Bíróság álláspontja szerint, amennyiben a 94/62 irányelv nem írja elő a csomagolóanyagok újrafelhasználására vonatkozó nemzeti rendszerek teljes körű harmonizációját, a német jogi szabályozást az EK-Szerződésnek az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseivel viszonyítva kell értékelni.

Bár e nemzeti szabályozás különbségtétel nélkül alkalmazandó, mégsem azonos módon érinti a Németországban előállított és a más tagállamokból származó italok forgalmazását. Az átfogó csomagolási hulladékgyűjtési rendszerről a betét- és egyéni visszaváltási rendszerre való áttérés általában valamennyi gyártó számára többletköltségekkel jár. Ugyanakkor a Németországon kívül letelepedett termelők a német termelőknél lényegesen több egyszer használatos műanyag csomagolást használnak. Ezért ezek az intézkedések természetüknél fogva akadályozzák a más tagállamokból importált ásványvizek német piacon történő forgalmazását.

⁴ A csomagolásról és a csomagolási hulladékról szóló, 1994. december 20-i 94/62/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 1994., L 365., 10. o.).

Ami a környezetvédelmi indokokkal való igazolhatóságot illeti, a Bíróság elismeri, hogy egy egyéni betét- és visszaváltási rendszer bevezetése hozzájárul a csomagolási hulladék hasznosításának javulásához, illetve a természetbe kerülő hulladék csökkentéséhez. Egyébként annak valószínűsége, hogy a rendszert a betéti kötelezettség irányába tolják el, újrahasználatos csomagolások alkalmazására ösztönözi a vállalkozásokat, és ezáltal hozzájárul a hulladék csökkentéséhez. A nemzeti jogi szabályozás tehát szükséges a kitűzött célok megvalósításához.

Ugyanakkor e szabályozásnak, amely az egyéni betét- és visszaváltási rendszer létrehozását a csomagolás újrafelhasználási szintjétől teszi függővé, arányosnak kell lennie. A Bíróság szerint ez csak akkor valósul meg, ha van olyan ésszerű átállási határidő, amely valamennyi érintett gyártó vagy forgalmazó számára biztosítja azt, hogy hatékonyan vehessen részt egy működőképes rendszerben.

A C-309/02. sz. ügyben a Bíróság úgy határozott, hogy a nemzeti bíró feladata annak értékelése, hogy teljesült-e ez a követelmény.

A C-463/01. sz. ítéletben a forrásnál palackozandó ásványvizek kapcsán a Bíróság úgy döntött, hogy, amennyiben a hatóságok által engedélyezett átállási idő csak hat hónap, a nemzeti jogi szabályozás nem felel meg az arányosság elvének.

3.4. A munkavállalók szabad mozgásának területén négy – az előzetes döntéshozatal érdekében a Bíróság elé terjesztett – ügy érdemel külön említést. Az első, a C-138/02. sz. *Collins*-ügy (2004. március 23-i ítélet [EBHT 2004., I-2703. o.]) az Egyesült Királyság egyik bírósága előtt folyamatban lévő jogvitából ered. E tagállamban az álláskeresőknak nyújtott „álláskeresői segély” juttatása az állandó lakóhely feltételétől vagy az 1612/68⁵ rendelet szerinti munkavállalói minőségtől vagy a 68/360 irányelvnek megfelelően az Egyesült Királyság területén való tartózkodási jogtól függ. Brian Francis Collins, aki az Egyesült Államokban született, kettős – amerikai és ír – állampolgársággal rendelkezik. Egyetemi tanulmányainak keretében 1978-ban egy szemesztert tartózkodott az Egyesült Királyságban, majd 1980-ban és 1981-ben tíz hónapot dolgozott bárokban és a kereskedelmi ágazatban, végül munkakeresés céljából 1998-ban visszatért oda. A benyújtott álláskeresői segély iránti kérelmét elutasították, mivel nem volt állandó lakóhelye, és nem minősült az 1612/68 rendelet szerinti munkavállalónak, továbbá nem rendelkezett a 68/360 irányelv⁶ szerinti tartózkodási joggal sem. Ezen összefüggésben három előzetes döntéshozatal iránti kérdést terjesztettek a Bíróság elé: az első kettő a rendeletre, illetve az irányelvre vonatkozott, míg a harmadik – nyitott módon megfogalmazott kérdés – arra irányult, hogy a közösségi jogban létezik-e olyan rendelkezés vagy jogelv, amely alkalmas lenne az érintett kéréseinek alátámasztására.

A Bíróság az 1612/68 rendelet szerinti munkavállalói minőség kapcsán megjegyezte, hogy az érintettnek az Egyesült Királyságban folytatott utolsó szakmai tevékenysége óta tizenhét év telt el, így nincs kellően szoros kapcsolata e tagállam munkaerőpiacával. Collins helyzete az első munkájukat kereső személyek helyzetéhez hasonlítható. A

⁵ A munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló, 1968. október 15-i 1612/68/EGK tanácsi rendelet (HL 1968., L 257., 2. o.).

⁶ A tagállamok munkavállalói és családjaik Közösségen belüli mozgása és tartózkodása korlátozásának megszüntetéséről szóló, 1968. október 15-i 68/360/EGK tanácsi irányelv (HL 1968., L 257., 13. o.).

Bíróság ebből a szempontból emlékeztetett arra a különbségtételre, amelyet egyrészt a befogadó tagállamban még soha nem dolgozott munkát kereső személyek, másrészt e tagállam munkaerőpiacán már munkát vállalt személyek között lehet alkalmazni. Míg az elsőket az egyenlő bánásmód elve csak a munkavállalás vonatkozásában illeti meg, addig a második kategóriába tartozók az 1612/68 rendelet 7. cikkének (2) bekezdése alapján a hazai munkavállalókkal azonos szociális és adókedvezményeket élveznek. A Bíróság szerint jelen esetben az érintett nem minősül munkavállalónak abban az értelemben, hogy ez a kifejezés azokra a személyekre vonatkozik, akik már vállaltak munkát a munkaerőpiacon. Az 1612/68 rendelet azonban nem egységes módon alkalmazza a „munkavállaló” fogalmát, ezért a Bíróság felszólította a nemzeti bíróságot annak ellenőrzésére, hogy az Egyesült Királyság törvénye valóban e jelentéstartalomra hivatkozik-e.

Ami a 68/360 irányelvet illeti, a Bíróság mindenekelőtt emlékeztetett arra, hogy a Szerződés maga csak időtartamában korlátozható tartózkodási jogot biztosít a másik tagállam területén munkát kereső tagállami állampolgárok részére. A 68/360 irányelv azoknak az állampolgároknak biztosítja a tartózkodási jogot, akik már munkát vállaltak ebben a tagállamban. Mivel Collins esetében ez nem áll fenn, Collins nem hivatkozhat erre az irányelvre.

A Bíróság végül az egyenlő bánásmód elve szempontjából vizsgálta meg az Egyesült Királyság szabályozását. A Bíróság megerősítette, hogy valamely tagállamnak a másik tagállamban munkát kereső állampolgárai e szempontból a Szerződés 48. cikkének hatálya alá tartoznak, és következésképpen megilleti őket az e rendelkezés (2) bekezdésében meghatározott egyenlő bánásmódhoz való jog. Az egyenlő bánásmódhoz való jog kiterjed-e olyan pénzügyi jellegű szolgáltatásokra, mint a munkakeresési segély? A válasz *a priori* nemleges, figyelemmel a Bíróság fentebb hivatkozott ítélkezési gyakorlatára, amely szerint szociális és adókedvezményekkel kapcsolatban az egyenlő bánásmódhoz való jog csak azokat a személyeket illeti meg, akik már munkát vállaltak a munkaerőpiacon, a többieket ez a jog csak a munkavállalással kapcsolatban illeti meg. A Bíróság ugyanakkor megjegyzi, hogy – az uniós polgárság bevezetését, valamint az uniós polgárokat megillető egyenlő bánásmódhoz való jognak az ítélkezési gyakorlatban kialakult értelmezését figyelembe véve – már nem lehet kizárni a Szerződés 48. cikke (2) bekezdésének, amely az egyenlő bánásmód megfogalmazása, alkalmazási köréből olyan pénzügyi jellegű szolgáltatást, amely célja valamely tagállam munkaerőpiacán történő munkavállalás megkönnyítése. Jelen esetben, úgy tűnik, a brit jog által előírt állandó lakóhely feltételét az adott állam polgárai könnyebben teljesíthetik. Ezt azonban csak akkor lehetne igazolni, ha a feltétel objektív, az érintett személyek állampolgárságától független és a nemzeti jog által elérni kívánt jogszerű célokkal arányos szempontokon alapulna. A Bíróság emlékeztetett arra, hogy jogos az, ha a nemzeti jogalkotó meg akar bizonyosodni a segély kérője és a munkaerőpiac között fennálló kapcsolatáról, előírva annak megállapítását, hogy a kérdéses személy ésszerű időtartamig ténylegesen és valóban munkát keresett. Az arányosság érdekében azonban az e célból megkövetelt állandó lakással való rendelkezés időszaka nem haladhatja meg azt az időtartamot, amely ahhoz szükséges, hogy a nemzeti hatóságok meggyőződjenek arról, hogy az érintett valóban munkát keres.

A második, a C-456/02. sz. *Trojani*-ügy (2004. szeptember 7-én hozott ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé), egy jövedelemmel nem rendelkező francia állampolgárra vonatkozott, akit Brüsszelben az Üdvhadsereg egyik szállásán fogadtak be, ahol

szállás és némi zsebpénz fejében hetente megközelítőleg 30 órában különböző szolgáltatásokat teljesített egyéni beilleszkedési terv keretében. Ez a személy kérhet-e munkavállalóként, vállalkozóként, szolgáltatóként vagy szolgáltatások címzettjeként tartózkodási jogot az EK 39., az EK 43. vagy az EK 49. cikk alapján? Ennek hiányában uniós polgárként megilleti-e a tartózkodási jog, közvetlenül az EK 18. cikk alapján?

A brüsszeli munkaügyi bíróság a tartózkodási jog kapcsán terjesztett kérdést a Bíróság elé, noha az előtte folyó eljárást a brüsszeli Állami Szociális Támogatási Központ (Centre public d'aide sociale [CPAS]) azon határozata ellen indították, amellyel a CPAS az érintett számára megtagadta a minimális létfenntartási ellátás („minimex”) megítélését.

A munkavállalói minőséghez kapcsolódó tartózkodási jog kapcsán a Bíróság mindenekelőtt emlékeztetett a „munkavállaló” fogalmának közösségi értelmére. A munkaviszony lényeges jellemzője az, hogy egy személy meghatározott ideig más személy részére és annak irányítása alatt szolgáltatásokat nyújt, amelyek ellentételezéseként díjazásra jogosult. A munkaviszony nemzeti jogbeli *sui generis* jogi jellemzői, azaz az érdekelt többé-kevésbé magas termelékenysége, a díjazás forrásainak eredete vagy a díjazás meghatározott szintje, ebből a szempontból nem számítanak. A Bíróság megállapította, hogy jelen esetben a munkavállalói jogviszony valamennyi alkotóeleme – tudniillik az alá-fölérendeltségi viszony és a javadalmazás fizetése – megvan: az Üdvhadsereg által az érintettnek természetben vagy pénzben biztosított előnyök az érintett által e menhely számára és a menhely irányítása alatt teljesített szolgáltatások ellentételezésének minősülnek. Meg kell még ugyanakkor határozni, hogy e szolgáltatások valósak és ténylegesek voltak-e, vagy éppen ellenkezőleg; ha a tevékenységek oly mértékben korlátozottak voltak, hogy azok jelentéktelennek és mellékesnek tekinthetők, nem áll fenn munkavállalói minőség. A Bíróság ebből a szempontból a kérdést előterjesztő bíróságra bízta a szolgáltatások valóságos és a tényleges voltának értékelését, azonban támpontokat adott számára: különösen azt kell ellenőrizni, hogy a teljesített szolgáltatás alkalmas-e arra, hogy azt a munkaerőpiac körébe tartózonak tekintsék, figyelemmel a befogadó intézmény jogállására és gyakorlatára, a társadalmi beilleszkedési terv tartalmára, illetve a szolgáltatások jellegére és teljesítésük módjára.

A Bíróság szerint ugyanakkor nem alkalmazhatók sem a letelepedés jogára vonatkozó rendelkezések, hiszen jelen esetben megállapítást nyert a munkavállalói tevékenység fennállása, sem a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó rendelkezések, amelyek kizárják a tartósan vagy legalábbis meghatározott időbeli korlátozás nélkül gyakorolt tevékenységeket.

Ami az uniós polgároknak az EK 18. cikkben meghatározott tartózkodási jogát illeti, a Bíróság emlékeztetett az e rendelkezéshez kapcsolódó közvetlen hatályra, de rögtön pontosította, hogy az abból levezethető jog érvényesítése nem feltétel nélküli: csak korlátozásokkal és feltételekkel ismerhető el, ilyen például a 90/364 irányelv⁷ 1. cikke, amely felhatalmazza a tagállamokat arra, hogy megtagadják a tartózkodási jogot azoktól az uniós polgároktól, akik nem rendelkeznek elegendő anyagi fedezettel. E korlátozásokat és feltételeket azonban a közösségi jog, és különösen az arányosság elvének tiszteletben

⁷ A tartózkodási jogról szóló, 1990. június 28-i 90/364/EGK tanácsi irányelv (HL 1990., L 180., 26. o.).

tartásával kell alkalmazni. A Bíróság rámutatott arra, hogy jelen esetben éppen az anyagi források elégtelensége kényszerítette az érintettet a minimex igénylésére, ami igazolja a 90/364 irányelv alkalmazását, és kizárja az EK 18. cikk alkalmazhatóságát.

A Bíróság ugyanakkor megjegyezte, hogy az érintett rendelkezett tartózkodási engedéllyel. Azt is pontosította, hogy a minimex nevű szociális segélyt illetően az érintett hivatkozhat az EK 12. cikke annak érdekében, hogy az adott állam polgáraival azonos bánásmódban részesüljön.

A harmadik, a C-386/02. sz. *Baldinger*-ügy (2004. szeptember 16-án hozott ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé), a 2000-ben elfogadott, a hadifoglyok kártalanításáról szóló osztrák törvény alkalmazásával kapcsolatos, amely a volt hadifoglyok számára történő havi pénzbeli ellátás biztosításáról rendelkezik; ennek az ellátásnak azonban feltétele az osztrák állampolgárság. Egy ilyen jogi szabályozásnak a munkavállalók szabad mozgásának területét szabályozó rendelkezésekkel való összeegyeztethetősége tárgyában fordultak előzetes döntéshozatal érdekében a Bírósághoz. Jelen esetben egy volt osztrák állampolgártól tagadták meg az ellátást, aki 1945-től 1947-ig a Szovjetunióban volt hadifogoly, majd 1967-ben a svéd állampolgárság megszerzésével elveszítette osztrák állampolgárságát.

A Bíróság az eljárás tárgyát képező jogi szabályozást az 1408/71 rendelet⁸, az 1612/68 rendelet⁹, valamint az EK 39. cikk (2) bekezdése szempontjából értékeli.

Az 1408/71 rendeletet illetően a Bíróság megjegyzi, hogy abban nem szerepel ilyen ellátás, mivel az a 4. cikkének (4) bekezdése alá tartozik, amely szerint a rendelet nem alkalmazható „a háború vagy annak következményei áldozatai számára nyújtott ellátások rendszerére”. A Bíróság megállapítja, hogy az eljárás tárgyát képező ellátást azért nyújtják, hogy a hosszú ideig tartó fogságot igazoló volt hadifoglyoknak tanúbizonyságot tegyenek a nemzet hálájáról az elszenvedett megpróbáltatásokért; az ellátást tehát az országnak tett szolgálatokért folyósítják.

A Bíróság az 1612/68 rendelet kapcsán azonos gondolatmenetet követ: az ilyen ellátás nem tartozik a rendelet hatálya alá, mivel nem a munkavállalói minőség vagy az ország területén található lakóhely alapján a nemzeti munkavállalónak juttatott előnyök közé tartozik; így tehát nem felel meg az említett rendelet 7. cikkének (2) bekezdésében meghatározott „szociális előnyök” lényeges jellemzőinek.

A Bíróság ugyanerre a következtetésre jut az EK 39. cikk (2) bekezdésével kapcsolatban is, amely a foglalkoztatási és díjazási feltételekre, valamint az egyéb munkakörülményekre vonatkozik. Álláspontja szerint nem e rendelkezés alá tartoznak azok az állampolgárok által háború idején saját hazájuknak teljesített szolgáltatásokért nyújtott kártalanítási

⁸ Az 1996. december 2-i 118/97/EK tanácsi rendelettel módosított és naprakésszé tett, a szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló, 1971. június 14-i 1408/71/EGK tanácsi rendelet (HL 1997., L 28., 1. o.).

⁹ A munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló, 1968. október 15-i 1612/68/EGK tanácsi rendelet (HL 1968., L 257., 2. o.).

ellátások, amelyek alapvető célja az, hogy ezen állampolgárok számára – az országért elszenvedett megpróbáltatások fejében – valamilyen előnyt nyújtsanak.

A negyedik, a C-400/02. sz. *Merida*-ügy (2004. szeptember 16-án hozott ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé) alapjait egy német bíróság elé terjesztett jogvita jelenti. Németországban az ország területén állomásozó külföldi fegyveres erőknél alkalmazott polgári munkavállalókra vonatkozó kollektív szerződés a munkaszerződés felmondása esetén a német állam által e munkavállalók részére fizetendő „átmeneti segélyt” ír elő. A francia lakóhelyű Merida 1999-ig a Baden-Badenben állomásozó francia fegyveres erőknél dolgozott, majd ezen időponttól kezdve ebben a segélyben részesült. Az általa alkalmazott számítási mód mégis a német állam elleni fellépésre készítette. Az említett segélyt ugyanis a javadalmazás alapján számolják ki, amelyből névlegesen levonják a jövedelmeket terhelő német adót, még akkor is, ha, mint Merida esetében, a javadalmazás után a lakóhely szerinti államban – jelen esetben Franciaországban – kell adózni, a két ország között fennálló, a kettős adóztatásról szóló egyezmény alapján. A német szövetségi munkaügyi bíróság a kérdéses számítási módnak az EK 39. cikkével való összeegyeztethetősége tárgyában terjesztett kérdést a Bíróság elé.

Az EK-Szerződés fent hivatkozott rendelkezésén felül a Bíróság az előterjesztett kérdés megválaszolása érdekében hivatkozott az 1612/68 rendelet¹⁰ 7. cikkének (4) bekezdésében meghatározott hátrányos megkülönböztetés tilalmára. A Bíróság emlékeztetett arra, hogy a nemzeti jogi rendelkezés, hacsak nem objektíve igazolt és arányos az elérni kívánt céllal, közvetetten megkülönböztetőnek minősül, amennyiben – jellegénél fogva – inkább a migráns, mintsem a nemzeti munkavállalókat érinti, és hogy ezért fennáll annak a veszélye, hogy a rendelkezés hátrányos helyzetbe hozza a külföldi munkavállalókat; majd megállapította, hogy jelen esetben az, hogy a javadalmazásból – az átmeneti segély számítási alapjának meghatározása érdekében – névlegesen levonják a német adót, hátrányos helyzetbe hozza az olyan határmenti ingázó munkavállalókat, mint Merida. E számítási mód alkalmazása a munkaszerződés megszűnését követő első évben az aktív munkavállaló javadalmazásának megfelelő jövedelmet biztosít a német lakosok számára; ez azonban nem érvényes a francia lakosokra, akiknek a segélyére, mintha az a fizetésük lenne, Franciaországban adót vetnek ki.

A német kormány, azért, hogy igazolja az eljárás tárgyát képező számítási módnak a határmenti ingázó munkavállalókra történő alkalmazását, a közigazgatás egyszerűsítésére és a pénzügyi terhek korlátozására hivatkozott. A Bíróság egyértelműen elutasította ezeket az észrevételeket, amelyek semmilyen körülmények között nem igazolhatják az EK-Szerződésből eredő kötelezettségek be nem tartását.

3.5. A szolgáltatásnyújtás szabadsága volt a tárgya a C-36/02. sz. *Omega* ügynek (2004. október 14-én hozott ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé). Az Omega, amely egy a német jog szerint alapított társaság, a modern lézertechnikát felhasználva a „Csillagok háborúja” című film által ihletett sport – a „lézersport” – gyakorlására szolgáló berendezést működtetett Bonnban (Németország). Ez a berendezés golyószórókra emlékeztető lézeres célzókészülékekből, valamint vagy a löfolyosókon, vagy a játékosok által viselt mellényeken elhelyezett sugárérzékelőkből állt. A rendészeti hatóság, mivel

¹⁰ A munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló, 1968. október 15-i 1612/68/EGK tanácsi rendelet (HL 1968., L 257., 2. o.).

úgy ítélte, hogy a szimulált emberölési cselekményekkel járó szórakoztató játékok ellentétesek az emberi méltósággal, és veszélyt jelentenek a közrendre, határozattal kötelezte a társaságot az emberi célpontok lövésére szolgáló berendezések üzemeltetésének abbahagyására. A rendészeti hatóság ezen intézkedése ellen előterjesztett közigazgatási jogorvoslat, majd bírósági jogorvoslat elutasítását követően az Omega „felülvizsgálati” kérelemmel fordult a Bundesverwaltungsgerichthez.

Az Omega kérelmének alátámasztásakor különösen arra hivatkozott, hogy a kifogásolt határozat sérti a szolgáltatásnyújtás EK 49. cikkben biztosított szabadságát, tekintettel arra, hogy az eljárás tárgyát képező berendezés működtetéséhez egy brit társaságtól származó know-how-t kellett használnia. A Bundesverwaltungsgericht e tekintetben elfogadta, hogy noha az „öldöklős játék” kereskedelmi hasznosítása, miként azt a korábban eljár bíróságok is megállapították, sérti az emberi méltóságot, és ellentétes a német alaptörvénnyel, annak betiltása sérti a szolgáltatásnyújtás EK 49. cikkben biztosított szabadságát. Az EK 234. cikk alkalmazásával ezért a Bírósághoz fordult, és azt kérdezte, hogy a nemzeti alkotmányban elismert alapvető értékekkel ellentétes gazdasági tevékenység betiltása összeegyeztethető-e az EK 49. cikkel.

A Bíróság ebből a szempontból megállapította, hogy az eljárás tárgyát képező határozat azzal, hogy az Omega számára megtiltja a játékberendezés valamely brit társaság által kidolgozott, és az Egyesült Királyságban különösen franchise-rendszerben jogszerűen forgalmazott játékmóddal szerinti hasznosítását, korlátozza a szolgáltatásnyújtásnak az EK 49. cikk által mind a szolgáltatások egy másik tagállamban letelepedett nyújtói, mind igénybevevői számára biztosított szabadságát. Ugyanakkor, mivel az alapvető jogok tiszteletben tartása mind a Közösség, mind a tagállamok számára kötelező, az említett jogok védelme olyan jogos érdeket képez, amely elvileg igazolhatja a közösségi jog által megállapított kötelezettségek korlátozását – még olyan, a Szerződésben biztosított alapvető szabadság esetében is, mint például a szolgáltatásnyújtás szabadsága. A szolgáltatásnyújtás szabadságát korlátozó intézkedések csak akkor igazolhatók a közrendhez kapcsolódó indokokkal, ha szükségesek az általuk biztosítani kívánt érdekek védelméhez, és csak annyiban, amennyiben e célkitűzések kevésbé korlátozó intézkedésekkel nem érhetők el. A Bíróság kiemeli, hogy az ilyen intézkedések szükségességét és arányosságát nem lehet azon egyszerű indok alapján kizárni, hogy valamely tagállam egy másik állam által elfogadottól különböző védelmi rendszert választott. Másszóval: Németország megtilthatja azt, amit az Egyesült Királyság engedélyez, ha a tiltó intézkedés szükségesnek és arányosnak bizonyul, és ez a jelen esetben – a Bíróság szerint – ténylegesen megvalósul. Egyrészt a személyek ellen irányuló erőszakos cselekmények szimulálását megvalósító, különösen az emberi lényekre irányuló ölési cselekményeket megjelenítő szórakoztató játékok kereskedelmi hasznosításának tilalma megfelel az emberi méltóságnak a nemzeti alkotmány által a Németországi Szövetségi Köztársaság területén biztosítani kívánt védelmi szintjének. Másrészt az eljárás tárgyát képező határozat azzal, hogy kizárólag a lézerjáték emberi célpontokra lövős változatát tiltotta be, nem ment túl azon a mértéken, amely a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságok által kitűzött cél eléréséhez szükséges. A Bíróság tehát megállapította, hogy ez az intézkedés nem tekinthető a szolgáltatásnyújtás szabadságát indokolatlanul sértő intézkedésnek.

3.6. A tőke szabad mozgása területén a C-319/02. sz. *Manninen*-ügyet (2004. szeptember 7-i ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé) ismertetjük, amelynek tárgya az osztalék adóztatására vonatkozó finn szabályozás. Ez a finn szabályozás előírja, hogy egy

nemzeti társaság részvényese az osztalékon kívül a vállalkozás által kifizetett társasági adóval arányos adójóváírásban is részesüljön. Az osztalék adóztatása során ezt az adójóváírást levonják oly módon, hogy a részvényesnek gyakorlatilag nem kell más, az osztalékot terhelő adót fizetnie. Az adójóváírási kedvezményben való részesülés ellenben kizárt, ha a társaság székhelye másik tagállamban van.

Az ilyen rendszer, amelyből az adódik, hogy az osztalékot végső soron a részvényesnél már nem adóztatják meg, nem hagy semmi kétséget a Bíróságban arra nézve, hogy az a tőke szabad mozgásának az EK 56. cikke értelmében vett korlátozásának minősül, minthogy csak olyan osztalékra vonatkozik, amelyet Finnországban székhellyel rendelkező társaságok fizetnek ki, még akkor is, ha – miként arra a Bíróság emlékeztet – a közvetlen adók a tagállamok hatáskörébe tartoznak. Ez a szabályozás hátrányos olyan személyekre nézve, akik más tagállamokban székhellyel rendelkező társaságoktól kapnak osztalékot, és visszatartja őket attól, hogy tőkéjüket ilyen társaságokba fektessék be; emellett e társaságokra is korlátozó hatást gyakorol, mivel akadályozza őket abban, hogy Finnországban tőkét gyűjtsenek. Ami e korlátozás esetleges igazolását illeti, a Bíróság elutasította azt érvet, amelyet az EK 58. cikk (1) bekezdésének a) pontja alapján hoztak fel, amely pont a tőkebefektetésük helye szerint különböző helyzetben lévő adózók közötti eltérő eljárásra jogosít fel. A Bíróság emlékeztetett arra, hogy ezt a kivételt szigorúan kell értelmezni, és hogy a kivételre vonatkozó szabályt már ugyanezen rendelkezés (3) bekezdése is korlátozza, amely tiltja az önkényes megkülönböztetéseket és a rejtett korlátozásokat. Ahhoz, hogy az eltérő bánásmódot az (1) bekezdés szerint megengedett egyenlőtlen bánásmódnak lehessen minősíteni, nem pedig a (3) bekezdés által tiltott önkényes megkülönböztetésnek, az szükséges, hogy az eltérő bánásmód olyan helyzetekre vonatkozzon, amelyek egymással objektíve nem összehasonlíthatók, vagy az eltérő bánásmódot nyomós közérdek indokolja, mint például annak szükségessége, hogy biztosítsák az adórendszer koherenciáját. Az eltérő bánásmódnak mindezekon felül összhangban kell lennie az arányosság elvével.

A Bíróság mindenekelőtt elutasította azt a feltevést, hogy a helyzetek nem összehasonlíthatók. Figyelembe véve a finn adójogi szabályozás célját, azaz a befektetéssel érintett társaság által kifizetett nyereség vonatkozásában a kettős adóztatás – azaz a társasági adó és ezután a jövedelemadó – elkerülését, a Bíróság megállapította, hogy a Finnországban teljes körű adókötelezettség alá eső részvényesek hasonló helyzetben vannak, akár e tagállamban letelepedett, akár másik tagállamban letelepedett társaságtól kapnak osztalékot, feltéve, hogy az osztalékok mindkét esetben – az adójóváírástól eltekintve – kettős adóztatás tárgyát képezhetik.

Az eljárás tárgyát képező szabályozás alátámasztására az észrevételt előterjesztő kormányok – jelen esetben a finn, de a francia kormány és az Egyesült Királyság kormánya is – az adórendszer koherenciája biztosításának szükségességére hivatkoztak. Amióta a Bíróság a C-204/90. sz. *Bachmann*-ügyben (1992. január 28-án hozott ítélet [EBHT 1992., I-249. o.]), valamint a C-300/90. sz. *Bizottság kontra Belgium* ügyben (1992. január 28-án hozott ítélet [EBHT 1992., I-305. o.]) e szükségességet mint a Szerződés által biztosított alapvető szabadságok korlátozásának lehetséges igazolását elvben elfogadta, számtalan alkalommal hivatkoztak erre a fogalomra, de mindeztidáig sikertelenül. A *Manninen*-ítélet újabb alkalmat biztosított a Bíróságnak arra, hogy emlékeztessen: egy ilyen indokoláson alapuló érv csak akkor lehet sikeres, ha igazolják az érintett adókedvezmény és az e kedvezmény valamely meghatározott adólevonás

által történő kiegyenlítése közötti közvetlen összefüggést. Az ehhez hasonló érvet a szóban forgó adójogi szabályozás által elérni kívánt cél fényében is meg kell vizsgálni. Jelen esetben a szabályozás célja a kettős adóztatás megakadályozása; noha tényleges összefüggés van az adózási előny (az adójóváírás) és a kiegészítő adó levonása között (a Finnországban letelepedett társaság által fizetett társasági adó), ez a szabályozás mégsem szükséges az adórendszer koherenciájának megőrzéséhez. Egy másik tagállamban letelepedett társaság részvényeivel rendelkező részvényesnek biztosított adójóváírás – amely adójóváírást a társaság által ez utóbbi tagállamban megfizetendő társasági adó függvényében számítanak ki – a Bíróság szerint kevésbé korlátozná a tőke szabad mozgását, és az adórendszer koherenciáját sem veszélyeztetné.

Ilyen körülmények között a másik tagállamban letelepedett társaságtól osztalékot kapó részvényesnek biztosított adójóváírás kiszámításánál az utóbbi, más tagállamban letelepedett társaság által ténylegesen megfizetett adót kell figyelembe venni. A ténylegesen megfizetett adó meghatározásánál felmerülő nehézségek semmi esetre sem indokolhatnak olyan, a tőke szabad mozgását gátló akadályt, mint amely a finn szabályozásból következik.

3.7. A versenyszabályok kapcsán kilenc ügy – köztük négy egyesített ügy – érdemel figyelmet.

AC-264/01., C-306/01., C-354/01. és C-355-01. sz. *AOK-Bundesverband és társai* egyesített ügyekben (2004. március 16-i ítélet [EBHT 2004., I-2493. o.]) az Oberlandesgericht Düsseldorf és a Bundesgerichtshof az EK 81., 82. és 86. cikkének értelmezésével kapcsolatban több kérdést terjesztett előzetes döntéshozatalra a Bírósághoz az egészségbiztosítási pénztárak szövetsége és a gyógyszerészeti társaságok közötti jogvita keretében, amelynek tárgya annak a német jogalkotó által maximált fix összegnek a meghatározása volt, amellyel – a törvényen alapuló egészségbiztosítási rendszer deficitjének felszámolása érdekében – az egészségbiztosítási pénztáraknak kellene hozzájárulniuk a gyógyszerek és a gyógyászati segédeszközök áraihoz.

Az Oberlandesgericht Düsseldorf és a Bundesgerichtshof lényegében azt kérdezte a Bíróságtól, hogy ellentétes-e az EK-Szerződésben meghatározott versenyszabályokkal az, ha az egészségbiztosítási pénztárak egyes csoportjai, mint például az egészségbiztosítási pénztárak szövetsége, olyan maximált fix összegeket határoz meg, amelyek megfelelnek az egészségbiztosítási pénztár által átvállalt gyógyszerárak felső határának. A Bundesgerichtshof mindezekon felül azt is kérdezte, hogy igenlő válasz esetén létezik-e olyan – e csoportokra alkalmazandó – jog, mint egyrészt a kárt okozó tény megszüntetéséhez való jog, másrészt a maximált fix összegek által bekövetkezett kár megtérítéséhez való jog.

A Bíróság felelevenítette az úgynevezett „Poucet és Pistre”-ügyhöz kapcsolódó ítélkezési gyakorlatában kialakított megoldást, amely szerint a közösségi versenyjog összefüggéseiben a vállalkozás fogalma nem terjed ki a törvényen alapuló egészségbiztosítási vagy nyugdíjbiztosítási rendszerek irányításában részt vállaló szervezetekre, amelyek kizárólag szociális feladatot látnak el, és nem végeznek gazdasági tevékenységet. A Bíróság ebben az ítéletében megállapította, hogy az egészségbiztosítási pénztárak is ebbe a körbe tartoznak, a pénztárak ugyanis – még ha a jogalkotó a megfelelő igazgatás érdekében bizonyos mértékű szabadságot engedett is nekik a járulékok összegének meghatározásában – kötelesek a járulékok összegétől független, lényegében azonos szintű

kötelező ellátást nyújtani a biztosítottaknak. Következésképpen a Bíróság jelen ügyben úgy határozott, hogy „az egészségbiztosítási pénztárak szövetségei a maximált fix összegek meghatározása révén a német szociális biztonsági rendszer irányításának feladatát látják el, amit a törvény ír elő számukra, és nem mint gazdasági tevékenységet folytató vállalkozás járnak el” (64. pont). A 81. és 82. cikk következtésképpen nem alkalmazható az ilyen intézkedésekre.

A C-418/01. sz. *IMS Health* előzetes döntéshozatalra irányuló ügyben (2004. április 29-i ítélet [EBHT 2004., I-5039. o.]) a Landgericht Frankfurt am Main a Szerződés 82. cikkének értelmezése érdekében fordult a Bírósághoz annak az eljárásnak a keretében, amelyben a gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök ágazatával kapcsolatos piackutatásra szakosodott két társaság áll szemben egymással, mert az egyik cég állítólag felhasználta azt a moduláris rendszert, amelyet a másik cég a gyógyszerészeti termékek németországi területi értékesítési adatainak szolgáltatására fejlesztett ki.

A Landgericht Frankfurt am Main úgy vélte, hogy egy vállalkozás nem tilthatja meg művének jogosulatlan felhasználását, ha – az EK 82. cikk szerinti visszaélést megvalósítva – egy másik, ésszerű feltételeket kínáló vállalkozástól megtagadta a felhasználási engedélyt; és a Szerződés hivatkozott rendelkezésének értelmezésére vonatkozóan három kérdést terjesztett a Bíróság elé.

A Bíróság egyrészt kimondta, hogy „az erőfölényben lévő vállalkozás azon magatartásának visszaélésszerű jellegére vonatkozó vizsgálat érdekében, amikor a vállalkozás megtagadta az ő szellemi tulajdonaként védett moduláris rendszer felhasználási engedélyét, figyelembe kell venni mind a felhasználóknak az említett rendszer kifejlesztésében való részvételét, mind a lehetséges felhasználók azon erőfeszítését, különösen költségeit, amelyek egy alternatív rendszer alapján készített, gyógyszerészeti termékek területi értékesítéseiről szóló tanulmány megvásárlásakor terhelne őket; tudniillik ezek az elemek szükségesek annak meghatározásához, hogy a védett rendszer nélkülözhetetlen-e az ilyen jellegű tanulmányok forgalomba hozatalához” (30. pont). Az úgynevezett Magill-ügyben kialakított ítélkezési gyakorlatot alkalmazva a Bíróság másrészt megállapította, hogy „amikor az olyan erőfölényben lévő vállalkozás, amely a gyógyszerészeti termékek egyik tagállamban történő területi értékesítési adatainak megjelenítéséhez nélkülözhetetlen moduláris rendszerre vonatkozó szellemi tulajdonjog jogosultja, egy másik, szintén e tagállamban ugyanezen adatokat szolgáltatni kívánó vállalkozástól megtagadja e struktúrák felhasználási engedélyét, az az EK 82. cikk szerinti erőfölénnyel való visszaélésnek minősül, amennyiben az alábbi feltételek teljesülnek: a felhasználási engedélyt kérő vállalkozás a tárgybeli adatszolgáltatási piacon olyan új termékeket vagy szolgáltatásokat szándékozik nyújtani, amelyeket a szellemi tulajdonjog jogosultja nem biztosít, és amelyekre lehetséges igény van a fogyasztók részéről; a megtagadás objektív szempontokkal nem igazolt; a megtagadás olyan jellegű, hogy a gyógyszerészeti termékek érintett tagállamban történő értékesítésére vonatkozó adatok szolgáltatásának piacát fenntartja a szellemi tulajdonjog jogosultjának, és minden versenyt kizár a piacról” (52. pont).

A másik négy – a versenyszabályok kapcsán említést érdemlő – ügy az állami támogatásokra vonatkozik.

A C-372/97. sz. *Olaszország kontra Bizottság* ügyben (2004. április 29-i ítélet [EBHT 2004., I-3679. o.]) a Bíróság az Olasz Köztársaság által előterjesztett, a Bizottság 1997. július 30-i 98/182/EK határozatának részleges megsemmisítése iránti keresetet bírálta

el; ez a bizottsági határozat a közös piaccal részben összeegyeztethetetlennek minősítette a Friuli-Venezia Giulia régió által e régió közúti áruszállító vállalkozásainak 1981 és 1995 között nyújtott támogatásokat, és elrendelte azok részleges visszatérítését. A Friuli-Venezia Giulia régió egymást követően két, lényegében azonos, egymás helyébe lépő törvényt fogadott el, amelyek a régiót érintő fuvarozások és a más számára végzett közúti áru fuvarozások elősegítése és fejlesztése érdekében történő beavatkozásokkal kapcsolatosak. Ezek a törvények a régió területén letelepedett és e tevékenységi ágazatba tartozó vállalkozások javára három intézkedést helyeztek kilátásba: egyrészt az infrastrukturális beruházásokra és a felszerelések megvásárlására megkötött hitelek kamattámogatását, másrészt a gépjárművek, pótkocsik, egytengelyes pótkocsik lízingelési költségeinek, valamint az áru rakodáshoz szükséges létesítmények és a gépjárművek üzemeltetési és javítási költségeinek finanszírozását; harmadrészt a társulások és egyéb társasági formák számára a létesítmények és felszerelések létrehozására vagy megvásárlására fordított befektetések 50%-os finanszírozását.

A Bíróság határozata az eljárás tárgyát képező támogatási rendszernek az EK 87. cikk (1) bekezdése szempontjából történő értékelése keretében különbséget tett egyrészt a nemzetközi áru fuvarozást végző vállalkozásoknak, másrészt a kizárólag helyi, területi vagy országos fuvarozást végző vállalkozásoknak nyújtott támogatások között, valamint ez utóbbiak számára 1990. július 1-je (a közösségi verseny előtt a második piacot megnyitó rendelet hatályba lépésének napja) előtt, illetve után nyújtott támogatások között. Mivel a megtámadott határozatot az Elsőfokú Bíróság néhány kedvezményezett vállalkozás kezdeményezésére részben megsemmisítette (a T-298/97., T-312/97., T-313/97., T-315/97., T-600/97–T-607/97., T-1/98., T-3/98–T-6/98 és T-23/98. sz. *Alzetta és társai kontra Bizottság* ügyben 2000. június 15-én hozott határozat [EBHT 2000., II-2319. o.]), és a megsemmisítés iránti kereset a jelen ügyben részben okafogyottá vált, továbbá mivel a Bizottság elfogadta az Elsőfokú Bíróságnak a kizárólag helyi, területi vagy országos fuvarozást végző vállalkozásoknak 1990. július 1-jétől nyújtott támogatásokra vonatkozó értelmezését, a Bíróságnak végül csak abban a részében kellett értékelnie az említett határozatot, amelyben az jogszerűtlennek nyilvánította a nemzetközi áru fuvarozási tevékenységet végző vállalkozásoknak nyújtott vitatott támogatásokat.

Az Olasz Köztársaság számos jogalapot és érvet hozott fel az így figyelembe vett támogatások jelentőségének csökkentése érdekében – akár összegük szerény mértékére, akár kedvezményezettjeik többsége tevékenységének regionális jellegére hivatkozva –, és ezekből azt a következtetést vonta le, hogy a támogatásoknak a közösségen belüli kereskedelemre és versenyre gyakorolt hatása elhanyagolható; ezt annak érdekében tette, hogy így próbálja meg bizonyítani, hogy e támogatások nem esnek az EK 87. cikk (1) bekezdésében meghatározott tilalom alá. A Bíróság az összes jogalapot és érvet elutasította; és az ítélkezési gyakorlatában kialakított jogelvek bizonyos részét újra megerősítette. Bár az Olasz Köztársaság azzal érvelt, hogy a Bizottság nem bizonyította a verseny torzításának valóságos és konkrét veszélyét, a Bíróság emlékeztetett arra, hogy amennyiben egy tagállam anélkül nyújt támogatást, hogy annak tervéről tájékoztatná a Bizottságot, akkor a támogatás közös piaccal való összeegyeztethetelenségét megállapító határozatot nem e támogatásnak a versenyre és a tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt tényleges hatásának igazolásával kell indokolni. A Bíróság megerősítette azt is, hogy a támogatás viszonylagosan kis

jelentősége vagy a kedvezményezett vállalkozás viszonylagosan szerény mérete *a priori* nem zárják ki annak lehetőségét, hogy az érinti a tagállamok közötti kereskedelmet. Ugyanezen gondolatsorba illeszkedve a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az EK 87. cikk (1) bekezdése alkalmazásának feltételei, amelyek szerint a támogatásnak érintenie kell a tagállamok közötti kereskedelmet, nem függenek a teljesített fuvarozási szolgáltatások helyi vagy regionális jellegétől, illetve az érintett tevékenységi terület fontosságától. A Bíróság egyébként ismét kimondta, hogy ha egy tagállam a meghatározott gazdasági ágazatban fennálló versenyfeltételeket egyoldalú intézkedésekkel igyekszik közelíteni a más tagállamokban érvényesülő feltételekhez, attól még ezen intézkedések nem vesznek el állami támogatási jellegüket. Még ha bizonyos esetekben már az államtámogatás-nyújtás körülményeiből kitűnik is, hogy a támogatás a tagállamok közötti kereskedelmet érinti és a versenyt torzítja vagy ennek veszélyével járhat, a Bizottságnak e körülményeket akkor is meg kell említenie határozatának indoklásában. A Bíróság emlékeztetett továbbá arra, hogy a támogatásnak a versenyre és a közösségen belüli kereskedelemre gyakorolt hatásának vizsgálata során a Bizottság feladata az, hogy mérlegelje a támogatásnak a kereskedelem feltételeire és a torzításmentes verseny fenntartására vonatkozó hátrányos és kedvező hatásait, és az e mérlegelési jogkör gyakorlása feletti bírósági kontroll csak az eljárási szabályok és az indokolási kötelezettség megtartására, valamint az alapul vett tények valóságtartalmának, továbbá a jogi tévedés, a tényekre vonatkozó nyilvánvaló értékelési hiba vagy a hatáskörrel való visszaélés hiányának ellenőrzésére korlátozódhat. Az Olasz Köztársaság az eljárás tárgyát képező támogatásoknak a kedvezményezett vállalkozások helyzetére gyakorolt jelentéktelen hatását is érvként hozta fel, hogy így hivatkozhat arra, hogy visszatéríttetésük sértené az arányosság elvét. A Bíróság ismét kimondta, hogy egy szabálytalanul nyújtott állami támogatás visszatéríttetése elvben nem tekinthető sem a Szerződés állami támogatásokra vonatkozó rendelkezései által kitűzött célokhoz képest aránytalan intézkedésnek, sem a Bizottság mérlegelési jogkörével való visszaélésnek, mivel ez az intézkedés csak a korábbi helyzetet állítja vissza. Az Olasz Köztársaság utolsó érvére válaszul a Bíróság végül megerősítette, hogy még ha a szabálytalan támogatás kedvezményezettje hivatkozhat is olyan kivételes körülményekre, amelyek alapján jogosan bízhatott e támogatás szabályszerű jellegében, és következésképpen szembelyezkedhet a visszatérítéssel, az a tagállam, amelynek hatóságai az EK 88. cikkben meghatározott eljárási szabályok megsértésével nyújtották a támogatást, nem hivatkozhat erre a jogos feltevésre annak érdekében, hogy mentesüljön a Bizottság segély visszatéríttetésre kötelező határozatának végrehajtásához szükséges intézkedések meghozatalának kötelezettsége alól. A Bíróság tehát az Olasz Köztársaság keresetének fennmaradó részét elutasította.

A második, C-298/00. P. sz. *Olaszország kontra Bizottság* ügy (2004. április 29-i ítélet [EBHT 2004., I-4087. o.]) szintén a Friuli-Venezia Giulia régió által a közúti áruszállító vállalkozásoknak 1981. és 1995. között nyújtott állami támogatásokra vonatkozó jogvita keretében tartozik. A Bíróság a felperesek támogatása érdekében az elsőfokú eljárásba beavatkozó Olasz Köztársaság által az Elsőfokú Bíróság fent hivatkozott *Alzetta és társai kontra Bizottság* ügyben 2000. június 15-én hozott, a Bizottság 1997. július 30-i 98/182/EK határozatának részleges megsemmisítése iránt egyes kedvezményezett vállalkozások által benyújtott keresetet részben elutasító ítéletével szemben előterjesztett fellebbezést bírálta el. A Bizottság egyébként csatlakozó fellebbezést terjesztett elő, amelyben az említett

vállalkozások Elsőfokú Bíróságnál előterjesztett keresetének elfogadhatatlanságára hivatkozott, azt állítva, hogy még ha a határozat a támogatások visszatéríttetéséről rendelkezett is, az Olasz Köztársaságnak címzett és az állami támogatások törvényen alapuló rendszerére vonatkozó határozat nem érintette személyükben a kedvezményezett vállalkozásokat, következésképpen az Elsőfokú Bíróságnak hivatalból kellett volna vizsgálnia az elfogadhatóság kérdését.

A Bíróság mindenekelőtt elutasította a Bizottság által előterjesztett csatlakozó fellebbezést, megállapítva, hogy az elsőfokú eljárás felpereseihez hasonlóan annak a vállalkozásnak a helyzete, amelyet nemcsak mint az állami támogatási rendszernek az érintett ágazaton belüli lehetséges kedvezményezett vállalkozását érinti a tárgybeli határozat, hanem mint e rendszer alapján nyújtott és a Bizottság által visszatéríttetni rendelt egyéni támogatás tényleges kedvezményezettjét is, eltér azoknak a kérelmezőknek a helyzetétől, akiknek vonatkozásában a Bizottság határozata általános hatályú intézkedésnek minősül.

A Bíróságnak az ügy érdemével összefüggésben abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy az eljárás tárgyát képező támogatások mennyiben érintették a közösségen belüli kereskedelmet és versenyt. Ezen felül határoznia kellett abban a kérdésben is, hogy a bizalomvédelem és az arányosság elve ellentétes-e a támogatások visszatéríttetésével.

Az első pont kapcsán a Bíróság emlékeztetett arra, hogy „a Bizottság az EK 88. cikk (3) bekezdése [...] alapján a végrehajtásuk előtt részére bejelentett új támogatásokra vonatkozó értékelésének keretében nem azt köteles igazolni, hogy ezek a támogatások ténylegesen érintik a tagállamok közötti kereskedelmet és a versenyt, hanem azt, hogy ezek a támogatások érinteni képesek a kereskedelmet”, és kiemelte, hogy „ha a Bizottságnak határozatában a már megítélt támogatások tényleges hatását kellene igazolnia, ez az [EK] [88.] cikk (3) bekezdésében meghatározott tájékoztatási kötelezettség megsértésével támogatást nyújtó tagállamokat részesítené előnyben azok hátrányára, akik már a támogatás tervéről is tájékoztatták a Bizottságot” (49. pont). A Bíróság egyébként ismét kimondta, hogy „a támogatás viszonylagosan kis jelentősége vagy a kedvezményezett vállalkozás viszonylagosan szerény mérete *a priori* nem zárják ki annak lehetőségét, hogy a támogatás érinti a tagállamok közötti kereskedelmet”, és hogy „egy viszonylagosan kis jelentőségű támogatásnak akkor van a versenyt és a tagállamok közötti kereskedelmet érintő jellege, ha abban az ágazatban, ahol a kedvezményezett vállalkozások tevékenykednek, élénk verseny áll fenn” (54. pont). A Bíróság végül megerősítette azt az álláspontját, hogy „az a körülmény, hogy egy tagállam egyoldalú intézkedésekkel igyekszik közelíteni a meghatározott gazdasági ágazatban fennálló versenyfeltételeket a más tagállamokban érvényesülő feltételekhez, ezeket az intézkedéseket nem fosztja meg állami támogatási jellegüktől” (61. pont).

A fellebbezés másik részével kapcsolatban a Bíróság egyrészt emlékeztetett arra, hogy mivel egy jogszerűtlen támogatás visszatéríttetés általi megszüntetése logikus következménye a jogellenesség megállapításának, „egy szabálytalanul nyújtott állami támogatás visszatéríttetése elvben nem tekinthető a Szerződés állami támogatásokra vonatkozó rendelkezései által kitűzött célokhoz képest aránytalan intézkedésnek” (75. pont). A Bíróság elutasította a 223/85. sz. *RSV kontra Bizottság* ügyben 1987. november 24-én hozott ítéletének (EBHT 1987., 4617. o.) 17. pontjában megfogalmazott azon

megoldás jelen esetben történő alkalmazását, amely szerint „ha a Bizottság késlekedik a támogatás szabálytalanságának megállapításával, megszüntetésével, illetve a tagállam általi visszatéríttetésére vonatkozó határozathozatallal, az – bizonyos körülmények között – az említett támogatás jogosultjánál olyan jogos feltevést alakíthat ki, amely megakadályozhatja a Bizottságot abban, hogy az említett tagállamot e támogatás visszatéríttetésére kötelezze” (90. pont). A Bíróság megállapította, hogy e megoldás alkalmazását igazoló körülmények a jelen ügyben nem állnak fenn. A Bíróság – a Bizottság által előterjesztett csatlakozó fellebbezéshez hasonlóan – az Olasz Köztársaság fellebbezését is elutasította.

A C-277/00. sz. *Németország kontra Bizottság* ügyben (2004. április 29-i ítélet [EBHT 2004., I-3925. o.]) a Bíróság a Németországi Szövetségi Köztársaság által a Bizottság 2000. április 11-i 2000/567/EK határozatának megsemmisítése iránti keresetet bírálta el, amely határozat az egykori Német Demokratikus Köztársaságból származó, ebben az időszakban a személyre szabott áramkörök gyártóinak piacán vezető szerepet betöltő, több szerkezetátalakítás után System Microelectronic Innovation GmbH-vá (SMI) vált, Brandenburg tartomány 51%-os többségi tulajdonában lévő (fennmaradó tőkerészét egy amerikai vállalat, a Synergy Semiconductor Corporation (Synergy) birtokolja) vállalkozásnak nyújtott állami támogatásra vonatkozott. Az SMI pénzügyi támogatást kapott mind Brandenburg tartománytól, mind a Treuhandanstalttól, az egykori Német Demokratikus Köztársaság vállalkozásainak szerkezetátalakításával megbízott német közjogi szervezettől, valamint annak jogutód szervezetétől, beruházásokra vagy átköltözésre fordított támogatások, illetve hitelek formájában. Az SMI a tevékenységei során felmerült nehézségek hatására kénytelen volt saját felszámolását kérni, amelynek eredményeként cégneve is „SMI iG”-re (SMI felszámolás alatt lévő társaság) változott, valamint egy felszámoló biztos kinevezését kérni, aki – annak érdekében, hogy lehetővé tegye az SMI számára tevékenységének folytatását, valamint hogy 105 munkahelyet megmentsen – egy „SiMI” nevű leválasztott társaságot hozott létre, miután a tanácsadói, a marketing-, a kutatási, a mikroelektronikai termékelőállítási és a szolgáltatásnyújtási tevékenységeket a 100%-os tulajdonában lévő leányvállalatára, az „MD & D”-re bízta. Brandenburg tartomány és a Treuhandanstalt jogutód szervezete pénzügyi támogatást nyújtott e leválasztott társaságnak, mielőtt az SiMI-re és a MD & D-re vevőt találtak volna, illetve mielőtt az MD & D végül megvette a SiMI üzletrészeit.

A Bizottság a megtámadott határozatban megállapította, hogy az SMI-nek, majd a leválasztott társaságnak nyújtott szubvenciók és hitelek összeegyeztethetetlenek a közös piaccal, és kötelezte a Németországi Szövetségi Köztársaságot, hogy tegyen meg minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy a kedvezményezettek – azaz a Bizottság szerint az SMI, az SiMI és az MD & D, valamint az összes olyan vállalkozás, amelynek a határozat következményeinek megkerülése érdekében vagyonukat átadták vagy át fogják adni – visszatérítsék a kapott támogatásokat.

Bár a német kormány azt állította, hogy a Treuhandanstalt által, valamint a jogutód szervezet által az SMI-nek nyújtott szubvenciókra kiterjedt a Treuhandanstaltnak az egykori Német Demokratikus Köztársaság vállalkozásainak szerkezetátalakítását megkönnyítő és a tervgazdaságról a piacgazdaságra történő áttérését biztosító tevékenységeire vonatkozó kivételek kerete, mivel azokat szerinte az SMI privatizációjának keretében nyújtották; a Bíróság kimondta, hogy „a Treuhandanstalt támogatási rendszereinek keretében a »privatizáció« fogalmát megszorítóan kell

értelmezni” (24. pont), valamint, hogy „csak az állami vállalat feletti tényleges ellenőrzés megszűnésével járó, e vállalat tőkéje kisebbségi részének megszerzését lehet a Treuhandanstalt támogatási rendszerei értelmében vett »privatizációnak« minősíteni” (25. pont), ez azonban jelen esetben nem állt fenn, mivel a Treuhandanstalt a Synergy tőkerészesedés-szerzése után több tekintetben is fenntartotta az SMI feletti ellenőrzés jogát. A Bíróság ugyanezen indokokból ugyanerre a következtetésre jutott a Barndenburg tartomány által az SMI-nek nyújtott hitelekkel illetően is.

A német kormány másodlagosan hivatkozott az EK 87. cikk (2) bekezdésének c) pontjában meghatározott kivétel alkalmazhatóságára, amelynek értelmében a Németország felosztása által érintett egyes németországi szövetségi köztársasági területek gazdaságának nyújtott támogatások összeegyeztethetők a közös piaccal, amennyiben ezekre a támogatásokra az ország felosztásából eredő gazdasági hátrányok ellensúlyozása érdekében van szükség. A Bíróság ezt a jogalapot is elutasította azon indok alapján, hogy a német kormány nem szolgáltat egyetlen olyan elemmel sem, amely alátámasztotta volna, hogy az eljárás tárgyát képező támogatások a Németország felosztásából eredő gazdasági hátrányok ellensúlyozásához voltak szükségesek. A Bíróság e pont kapcsán emlékeztetett arra, hogy „még ha Németország újraegyesítésének következtében az EK 87. cikk (2) bekezdése a) pontjának célja az új tartományokra vonatkozó alkalmazás is, ez az alkalmazás csak ugyanazon feltételek között történhet, mint amelyek az újraegyesítés időpontját megelőző időszakban a régi tartományokra voltak alkalmazandók”. E tekintetben mivel a „Németország felosztása” kifejezés történelmileg a két megszállási zóna közötti felosztási vonal 1948-ban történt kialakítására utal, az „e felosztásból eredő gazdasági hátrányok” csak azokra a gazdasági hátrányokra vonatkoznak, amelyek egyes német régióknak e határvonal meghúzása által előidézett elszigetelődéséből származnak, mint például a kommunikációs csatornák megszakadása vagy – a német terület két része közötti kereskedelmi kapcsolatok megszakadása következtében – a fogyasztói piacok elvesztése. Ellenben az az elmélet, amely szerint az EK 87. cikk (2) bekezdésének a) pontja az új tartományok vitathatatlanul fennálló gazdasági lemaradásának teljes kompenzációját teszi lehetővé, nem veszi figyelembe e rendelkezés kivételként történt meghatározását, sem annak összefüggéseit, sem az általa követett célokat. Az új tartományok által átfogóan elszenvedett gazdasági hátrányokat közvetlenül nem Németországnak az EK 87. cikk (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett földrajzi felosztása okozta; és „a régi és az új tartományok közötti fejlődési különbségek a Németország felosztásából származó földrajzi szétválasztástól eltérő okokkal magyarázhatók, mint például a Németország két részén bevezetett eltérő politikai és gazdasági rendszerek” (49–53. pont).

A német kormány végül a támogatások kedvezményezett minőségének jogszerűtlen kiterjesztése miatt vitatta a megtámadott határozatba foglalt visszatérítetésre kötelezést. A Bíróság ezen utolsó pont alapján semmisítette meg a megtámadott határozatot. A Bíróság egyrészt megállapította, hogy a Bizottság – az MD & D-t mint a SiMI megszerzőjét az utóbbi részére nyújtott támogatások visszatérítésére kötelezve – megsértette az állami támogatások visszatérítésének elveit. E tekintetben emlékeztetett arra, hogy „amennyiben egy szabálytalan állami támogatásban részesült vállalkozást piaci áron – azaz azon a legmagasabb áron, amelyet a rendes versenykörülmények között eljáró magánbefektető kész fizetni ezért a társaságért, figyelembe véve azt a helyzetet is, amelyben van, azaz az állami támogatásokból történt részesülést – vesznek meg, akkor a piaci ár meghatározásánál figyelembe vették a támogatási elemet, és a vételi ár

tartalmazza azt. Ilyen körülmények között a vevőt nem lehet olyannak tekinteni, mint aki előnyben részesült a piac többi gazdasági szereplőjéhez képest” (80. pont). A Bíróság másrészt megsemmisítette a megtámadott határozatot, és a felosztott társaságot kötelezte annak a támogatásnak a visszatérítésére, amelyet az ő tevékenységét folytató társaság kapott. A Bíróság kimondta, hogy „feltételezve, hogy a leválasztott társaságokat a támogatásban részesült vállalkozás felszámolásakor a vállalkozás által végzett tevékenységek egy részének folytatása érdekében hozták létre, e társaságokat adott esetben szintén kötelezni lehet a kérdéses támogatás visszatérítésére, amennyiben igazolást nyer, hogy megőrizték az említett támogatásokhoz kapcsolódó versenyelőnyök tényleges élvezetét, különösen amennyiben e felosztott társaságok anélkül szereztek meg a felszámolás alatt álló társaság vagyonát, hogy a piaci feltételeknek megfelelő árat ellenértékként kifizették volna, vagy amennyiben igazolást nyer, hogy e társaságokat azért hozták létre, hogy megkerüljék e támogatások visszatérítésének kötelezettségét”; önmagában az a tény, hogy a kedvezményezett társaság létesítményeit bizonyos időtartamra egy ilyen társaság vette bérbe, nem alkalmas annak alátámasztására, hogy ez utóbbi társaság részesült a bérbeadónak közel három évvel a bérlő megalapítása előtt nyújtott támogatásokhoz kapcsolódó versenyelőnyből (86., 88–89. pont). Mivel a Bíróság megsemmisítette az SMI-nek nyújtott támogatások visszatérítésének az MD & D-t terhelő kötelezettségét, valamint annak kiterjesztését „mindazon egyéb vállalkozásra, amelyeknek e határozat következményeinek megkerülése érdekében az SMI, az SiMI vagy az MD & D vagyonát átadták vagy át fogják adni”, csak az SMI és az SiMI kötelesek visszatéríteni a nekik nyújtott támogatásokat.

A C-345/02. sz. *Pearle és társai* ügyben (2004. július 15-én hozott ítélet, EBHT 2004., I-7139. o.) a Hoge Raad der Nederlanden az EK 87. cikk (1) bekezdésének és az EK 88. cikk (3) bekezdésének értelmezésére vonatkozó kérdéseket terjesztett a Bíróság elé azzal a jogvitával kapcsolatban, amelynek tárgya az optikai termékek kereskedőit összefogó közjogi szakmai szervezet, a Hoofdbedrijfschap Ambachten (HBA) által a tagjaira kiszabott díjak jogszerűsége volt. Az eljárás tárgyát képező intézkedés az optikai piac vállalkozásainak javát szolgáló közös reklámkampány finanszírozása érdekében kiszabott „kötelezően erre felhasználandó különdíj” volt.

A Holland Legfelsőbb Bíróság az első három kérdésével érdemben arra vár választ, hogy az EK 87. cikk (1) bekezdésének értelmében állami támogatásnak minősülhet-e az optikai ágazat vállalkozásainak érdekeit szolgáló reklámkampányok HBA általi finanszírozása, és hogy az EK 88. cikk (3) bekezdésének megfelelően – adott esetben a *de minimis* szabály figyelembevételével mellett – a reklámkampány finanszírozására szolgáló díjak fizetését a tagoknak előíró HBA-rendeletekről – mint támogatási programok elemeiről – tájékoztatni kellett volna-e a Bizottságot. Arról kér tehát felvilágosítást, hogy az alapeljárás felpereseire kiszabott különdíjak a be nem jelentett támogatásokhoz való közvetlen kötődésük okán szintén jogszerűtlennek minősülnek-e, és így vissza kell-e őket téríteni. A negyedik és ötödik kérdések révén a kérdést előterjesztő bíróság arra vár választ, hogy az alapeljárás tényállásához hasonló esetben ellentétes-e a közösségi joggal az, hogy a hatáskörrel rendelkező bíróságok az alaki jogerőnek a holland ítélkezési gyakorlat szerinti szabályát alkalmazzák, amely megakadályozná őket az alapeljárás felpereseit díjfizetésre kötelező HBA-határozatok jogszerűségének megvizsgálásában abban az esetben, ha a határozatok alapjául szolgáló rendeleteket az EK 88. cikk (3) bekezdésének megsértésével hajtották volna végre.

A Bíróság megállapította, hogy még akkor is, ha a HBA közjogi szervezetnek minősül, a jelen esetben nem úgy tűnik, hogy a reklámkampányt a nemzeti hatóságok rendelkezésére álló eszközökből finanszírozták, éppen ellenkezőleg, az előzetes döntéshozatalra utaló ítéletéből megállapítható, hogy a HBA által az érintett reklámkampány finanszírozására használt forrásokat a kampány előnyeiben részesülő tagjaitól gyűjtötte be a kampány megszervezésére szánt kötelező hozzájárulás formájában, amely kampányt az optikusok egyik magánegyesülete kezdeményezte; majd a Bíróság kimondta, hogy „az [EK] [87.] cikk (1) bekezdését és az [EK] [88.] cikk (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy egy közjogi szakmai szervezet által a tagjai javára szervezett és általuk elhatározott reklámkampánynak az említett tagoktól beszédett és kötelezően e célra fordítandó forrásokból való finanszírozása érdekében hozott rendeletek nem képezik lényegi elemét az e rendelkezések szerinti támogatási intézkedésnek, és azokról nem kell előzetesen tájékoztatni a Bizottságot, amennyiben megállapítható, hogy a finanszírozást olyan forrásokból biztosították, amelyekkel az adott közjogi szakmai szervezet sohasem rendelkezhetett szabadon” (41. pont). Ennek megfelelően az utolsó két kérdésre nem volt szükséges válaszolni.

3.8. A védjegyek területén a C-363/99. sz. *Koninklijke KPN Nederland* ügyre (2004. február 12-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-1619. o.]) hívjuk fel a figyelmet. A Koninklijke KPN Nederland társaság 1997. április 2-án lajstromozás iránti kérelmet nyújtott be a Benelux Védjegy hivatalnál (Bureau Benelux des marques [BBM]) a „Postkantoor” (holland ’postahivatal’) szóra mint papírokra, kartondobozokra és az ilyen anyagokból lévő árucikkekre, valamint különböző szolgáltatásokra alkalmazandó védjegyre. A BBM megtagadta a lajstromozást, mivel a megjelölés kizárólag a postahivatallal kapcsolatban álló termékekre és szolgáltatásokra nézve leíró jellegű. A *Gerechtshof te ’s Gravenhage*, amelyhez a KPN keresetet nyújtott be a BBM határozatával szemben, a védjegyekről szóló első irányelv¹¹ értelmezésével kapcsolatos kérdések sorozatát terjesztette a Bíróság elé.

Azt kellett meghatározni, hogy az a tény, hogy valamely tagállamban bizonyos áruk és szolgáltatások védjegyként vannak bejegyezve, hatással van-e egy másik tagállamban a hasonló árukra és szolgáltatásokra vonatkozó hasonló védjegy bejegyzése iránti kérelem vizsgálatára. A Bíróság válasza elutasító: ennek a körülménynek semmi hatása nem lehet. Az illetékes hatóságnak az érintett árukhoz és szolgáltatásokhoz viszonyítva *in concreto* kell értékelnie a védjegy jellemzőit. A holland bíróság arra is választ várt a Bíróságtól, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének c) pontjában meghatározott „leíró jellegű megjelölések” tilalma kiterjed-e azokra a megjelölésekre és jelzésekre, amelyek az érintett áruk vagy szolgáltatások jellemzőit írják le, amennyiben léteznek sokkal gyakrabban használt megjelölések vagy jelzések ugyanezen jellemzők leírására. A Bíróság emlékeztet arra, hogy az említett rendelkezés a leíró jellegű megjelölések tiltásával közérdekű célt követ, tudniillik, hogy az ilyen megjelöléseket mindenki szabadon használhassa, s ezzel megakadályozza, hogy azok védjegyként történő bejegyzésük okán egyetlen vállalkozás számára legyenek fenntartva. E feltételek mellett ha az illetékes hatóság megállapítja, hogy a megjelölés jelenleg az érintettek ezreinek szemében az adott áruk vagy szolgáltatások jellemzőinek leírására szolgál, illetve ésszerűen feltehető, hogy a jövőben ez lesz a helyzet, akkor meg kell tagadni a védjegy lajstromozását. Ebből a szempontból közömbös, hogy léteznek-e gyakrabban használt más megjelölések vagy jelzések. Az eljárás tárgyát képezi

¹¹ A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1988. december 21-i 89/104/EGK tanácsi első irányelv (HL 1989., L 40., 1. o.).

az is, hogy a Benelux védjegy jog alapján a Benelux államok egyik nemzeti vagy regionális nyelvén kifejezett védjegy teljes joggal kiterjed a többi nyelven készített fordításokra is. A Bíróság megállapítja, hogy ez azzal egyenértékű, mintha ténylegesen több különböző védjegyet lajstromoztak volna. Az illetékes hatóságnak hasonló esetben minden egyes fordításban vizsgálnia kell a megjelölés esetleges leíró jellegét. A Bíróság mindezek mellett állást foglalt a megkülönböztető képesség és a leíró jelleg viszonyáról is. A kérdést előterjesztő bíróság a következő kérdésre vár választ: ha egy védjegy bizonyos áruk és szolgáltatások szempontjából leíró jellegű, azonban más áruk és szolgáltatások szempontjából nem az, akkor e más áruk és szolgáltatások szempontjából szükségszerűen úgy kell-e tekinteni a védjegyet, mint amely megkülönböztető képességgel rendelkezik? Ez a kérdés lehetővé tette a Bíróság számára, hogy emlékeztessen arra, hogy minden egyes lajstromozást kizáró ok független a másiktól, és önálló vizsgálatot tesz szükségessé, még akkor is, ha alkalmazási köreik között nyilvánvaló átfedés van. Következésképpen abból, hogy egy védjegyre nem vonatkozik e kizáró okok egyike, nem lehet azt a következtetést levonni, hogy a másik ok ne lenne rá alkalmazható. Másrészt a védjegy megkülönböztető képességét a lajstromozási kérelemben említett árukhoz vagy szolgáltatásokhoz viszonyítva kell értékelni; amennyiben a védjegy lajstromozását különböző árukra és termékekre kérték, minden egyes áru és szolgáltatás vonatkozásában ellenőrizni kell, hogy a védjegyre nem vonatkozik-e valamelyik kizáró ok, mert ha igen, az az adott áruktól és szolgáltatásoktól függően egymástól eltérő eredményre vezethet. A Bíróság ennek megfelelően arra az álláspontra jutott, hogy az illetékes hatóság nem állapíthatja meg, hogy egy védjegy megkülönböztető képességgel rendelkezik bizonyos áruk és szolgáltatások vonatkozásában kizárólag azon indok alapján, hogy a védjegy más áruk vagy szolgáltatások jellemzői tekintetében leíró jellegű, még akkor sem, ha lajstromozását ezen áruk vagy szolgáltatások összességére kérték. Azzal kapcsolatban, hogy a „Postkantoor” szót olyan elemek alkotják, amelyek mindegyike a lajstromozási kérelemben szereplő áruk vagy szolgáltatások jellemzőit írja le, a Bíróság pontosítja, hogy ahhoz, hogy magát a védjegyet leíró jellegűnek minősítsék, nem elegendő az, hogy minden egyes alkotóelemére vonatkozóan megállapítsák azok esetleges leíró jellegét; a leíró jelleget magára a szóra vonatkozóan kell megállapítani. Noha általánosságban az egyes leíró jellegű elemek egyszerű kombinációja maga is leíró jellegű marad, ez nem érvényes akkor, ha a kombináció keltette benyomás megfelelően távol esik attól a benyomástól, amelyet a leíró jellegű elemek egyszerű egyesítése vált ki, ha az érintett árukhoz vagy szolgáltatásokhoz képest a kombináció szokatlan jellege miatt meghaladja az említett elemek összességét, vagy ha a szó bekerült a hétköznapi nyelvbe, és ott önálló jelentésre tett szert oly módon, hogy ettől kezdve már önálló az öt alkotó elemekhez képest (de ettől még ebben az esetben ez a szó önmagában nem válik leíró jellegűvé). Meg kell jegyezni, hogy az élelmiszerárak leírása vonatkozásában a Bíróság hasonló választ adott a C-265/00. sz. *Campina Melkunie* ügyben (2004. február 12-én hozott ítélet, [EBHT 2004., I-1699. o.]) feltett kérdésre, amelyet a Benelux Legfelsőbb Bíróság terjesztett a Bíróság elé annak az előtte folyó eljárásnak a keretében, amelyet a leíró jellegűnek ítélt „BIOMILD” megjelölés lajstromozását megtagadó BBM által hozott határozat ellen indítottak.

3.9. A tagállamok **jogszabályainak közelítésére** vonatkozó közösségi intézkedésekkel kapcsolatos gazdag ítélkezési gyakorlat keretén belül három *Fixtures Marketing* ügyre (a C-46/02. sz., a C-338/02. sz. és a C-444/02. sz. önálló ügyekben 2004. november 9-én

hozott ítéletek, az EBHT-ban még nem tették közzé) és a C-203/02. sz. *The British Horseracing Board és társai* ügyre (2004. november 9-én hozott ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé) hívjuk fel a figyelmet, amelyek a 96/9 irányelv¹² szerint *sui generis*nek nevezett jogra és e jogi védelemnek a sportfogadások területén betöltött szerepére vonatkoztak. Az említett irányelv rendelkezéseinek értelmezésére vonatkozóan számos kérdést terjesztettek elő előzetes döntéshozatalra azoknak az eljárásoknak a keretében, amelyeknek alapja az volt, hogy Svédországban, Görögországban, Finnországban és az Egyesült Királyságban egyes fogadásszervezők olyan nyilvánosságra hozott információkat használtak fel, amelyek kezelésével, sőt szervezésével éppen más szervezetek – az alapeljárások felperesei – voltak megbízva. Három ügyben az eljárás tárgyát képező felhasználás abból állt, hogy tájékoztató füzetekben kiadták a játékszervényeken szereplő, az angol és a skót labdarúgó-bajnokságok versenynaptáira vonatkozó, eredetileg elektronikus formában tárolt adatokat, amely adatok kezelésére – felhasználási szerződések útján – az alapügy felperese volt feljogosítva. A negyedik ügy tárgya az volt, hogy két, online lóversenyfogadásokkal foglalkozó internetes honlapon olyan információkat tettek közzé, amelyeket újságokból, valamint az Egyesült Királyságban a lóversenyágazat szervezésével megbízott – és ennek keretében az általa védelemben részesíteni kért adatbázisok fejlesztését és kezelését biztosító – felperes által feljogosított bizonyos társaságok által kiadott nyers adatokból nyertek.

Az alapeljárások felperesei úgy vélték, hogy azok a vállalkozások, amelyek fogadások szervezése érdekében használták az ő adataikat, megsértették az adatbázisok védelméről szóló irányelv átültetésével módosított nemzeti joguk által biztosított jogaikat. A vonatkozó nemzeti rendelkezéseket mint átültető rendelkezéseket az irányelvre figyelemmel kell értelmezni.

A finn Vantaan Käräjäoikeus, az angol Court of Appeal, a svéd Högsta Domstolen és a görög Monomeles Protodikeio Athinon, amelyek az alapügyekben jártak el, előzetes döntéshozatalra több kérdést terjesztettek elő az irányelv, különösen annak 7. cikke (1) bekezdésének tárgyával és alkalmazási körével kapcsolatban, amely rendelkezés elismeri, hogy egy adatbázis létrehozójának joga van megakadályozni az adatbázis egész tartalmának minőségi és/vagy mennyiségi szempontból jelentős részének kimásolását és/vagy újrahasznosítását, amennyiben a tartalom megszerzése, ellenőrzése, illetve előállítása minőségileg vagy mennyiségileg jelentős ráfordítással járt.

A négy bíróság azon kérdésére, hogy ez utóbbi rendelkezés szövegében mire terjed ki a „jelentős ráfordítás” feltétele, a Bíróság azt válaszolta, hogy „egy adatbázis tartalmának megszerzésével kapcsolatos ráfordításnak a 96/9/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 7. cikkének (1) bekezdése szerinti fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely az említett adatbázisban meglévő elemek keresésére, valamint azok összegyűjtésére felhasznált pénzeszközök megjelölésére szolgál”, és amely „nem tartalmazza azokat a pénzeszközöket, amelyeket egy adatbázis tartalmát alkotó elemek létrehozására használnak fel” (C-46/02., C-338/02., C-444/02. és C-203/02. sz. ügyek, rendelkező rész 1. pont). A Bíróság kimondta, hogy a „labdarúgó-bajnokságok megszervezéséhez használt, a találkozók tartalmazó versenynaptár létrehozásával összefüggésben következésképpen ez a fogalom nem terjed ki a különböző bajnoki találkozók kapcsolatban az időpontok és a csapatok párosításának meghatározására felhasznált

¹² Az adatbázisok jogi védelméről szóló, 1996. március 11-i 96/9/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 1996., L 77., 20. o.).

pénzeszközökre”. A futballtalálkozók versenynaptárát alkotó adatok megszerzése semmilyen külön erőfeszítést nem igényel a hivatásos ligák részéről, hiszen e versenynaptárak valójában elválaszthatatlanul kapcsolódnak ezen adatok létrehozásához, és a versenynaptár ellenőrzése vagy előállítása érdekében felhasznált pénzeszközök sem igényelnek jelentős, az adatbázist alkotó adatok létrehozásával kapcsolatos ráfordításokhoz képest külön ráfordítást (C-46/02., C-338/02. és C-444/02. sz. ügyek). A Bíróságnak a lóversenyfogadásokra vonatkozó ügyben pontosítania kellett, hogy „egy adatbázis tartalmának ellenőrzésével kapcsolatos ráfordításnak a 96/9/EK irányelv 7. cikkének (1) bekezdése szerinti fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely ezen adatbázis létrehozása során, illetve működtetésének időtartama alatt, az adatbázisban meglévő információ megbízhatóságának biztosítása érdekében, a keresett elemek pontosságának ellenőrzésére felhasznált pénzeszközökre vonatkozik”, valamint, hogy „ez a fogalom nem terjed ki azokra a pénzösszegekre, amelyeket az adatbázisba összegyűjtött elemek létrehozásának szakaszában az ellenőrzési műveletekre használtak fel” (C-203/02. sz. ügy, 42. pont). A Bíróság így megállapította, hogy „egy versenyen részt vevő lovak listájának megalkotására felhasznált pénzeszközök és az ennek keretében tartozó ellenőrzési műveletek nem minősülnek az e listát tartalmazó adatbázis tartalmának megszerzésével és ellenőrzésével kapcsolatos ráfordításnak” (C-203/02. sz. ügy, 42. pont).

3.10. A **szociális politika** területén két ítélet érdemel különös figyelmet. Az elsőben, a C-147/02. sz. *Alabaster*-ügyben (2004. március 30-án hozott ítélet [EBHT 2004., I-3101. o.]) a Court of Appeal terjesztett kérdést a Bíróság elé a béremelésnek a törvény alapján járó anyasági ellátások kiszámításakor történő figyelembevételével kapcsolatban.

Az adott ügyben *Alabaster* asszony, brit munkavállaló, 1996 januárjától szülési szabadságon volt. Kevéssel a szabadság kezdete előtt béremelést kapott, december hónapra visszaható hatállyal. Ezt a béremelést ugyanakkor nem lehetett figyelembe venni a törvény alapján járó anyasági ellátás kiszámításakor, mivel az alkalmazandó nemzeti szabályozás a rendes fizetés kiszámításához egy korábbi időszakot (szeptember és október) vett figyelembe.

A Bíróság mindenekelőtt megállapította, hogy a 92/85 irányelv¹³ alapján nem lehet hasznos választ adni a nemzeti bíró által feltett kérdésre. A közösségi joganyag egészének átfogó vizsgálatát követően azonban sikerült kibontania a jelen ügyben alkalmazandó általános jogelveket. A Bíróság érvelésének lényege az EK 141. cikke és a 75/117 irányelv¹⁴ alapul.

A várandós nőnek a szülési szabadsága során nyújtott ellátás a bérhez hasonlítható juttatás. Ez a személy természetesen nem tarthat igényt teljes bérre, mivel sajátos helyzetben van ahhoz a munkavállalóhoz képest, aki munkakörét ténylegesen ellátja. Ez az egyenlőség elvének klasszikus alkalmazása. Mindamellet, amennyiben a fizetett ellátás bérnek felel meg (lásd ebben a vonatkozásban a C-342/93. sz. *Gillespie és társai*

¹³ A várandós, a gyermekágyas vagy szoptató munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről (a 89/391/EGK irányelv 16. cikke (1) bekezdésének értelmében vett tizedik egyedi irányelv) szóló, 1992. október 19-i 92/85/EGK tanácsi irányelv (HL 1992., L 348., 1. o.).

¹⁴ A férfiak és a nők egyenlő díjazása elvének alkalmazására vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1975. február 10-i 75/117/EGK tanácsi irányelv (HL 1975., L 45., 19. o.).

ügyben 1996. február 13-án hozott ítéletet [EBHT 1996., I-475. o.]), a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve alapján el kell ismerni ennek a személynek az ellátás emeléséhez való jogát, feltéve, hogy ha nem esett volna teherbe, megemelt összegű bért kapott volna. Ez a követelmény nem korlátozódik arra az esetre, amikor a béremelés visszaható hatállyal kiterjed a referenciabér kiszámításának alapjául szolgáló időszakra. Itt a női és férfi munkavállalók egyenlő díjazásának elvének alkalmazásáról van szó.

A Bíróság ugyanakkor nem foglalt állást ezen elv végrehajtásának konkrét módjai vonatkozásában, mivel ez véleménye szerint meghaladja az előzetes döntéshozatali eljárással kapcsolatos hatáskörét.

Nem fejtette ki álláspontját a bércsökkentés esetén alkalmazandó megközelítéssel kapcsolatban sem, mivel az a jelen ügyben csak feltételezésen alapuló kérdés volt. Következésképpen ez a kérdés még mindig megválaszolatlan.

A második, a *Pfeiffer és társai* C-397/01–C-403/01. sz. egyesített ügyekben hozott ítéletben (2004. október 5., az EBHT-ban még nem tették közzé), amely a C-151/02. sz., az orvosok készenléti ügyeletére vonatkozó Jaeger-ítélet (2003. szeptember 9-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-8389. o.]) folytatása, a Bíróság kimondta, hogy a sürgősségi ellátásban dolgozó mentőápolók maximális heti munkaideje nem haladhatja meg a 48 órát.

A C-397/01–C-403/01. sz. egyesített ügyekben részt vevő Pfeiffer és a többi felperes mentőápolóként a Német Vöröskereszt – többek között mentőautókkal és sürgősségi betegszállító autókkal földi sürgősségi ellátást nyújtó magánjogi intézmény – alkalmazásában állnak vagy álltak. A felperesek különböző munkaszerződéseikben munkáltatóikkal megegyeztek abban, hogy olyan kollektív szerződést alkalmaznak, amely szerint az átlagos heti munkaidőt – az átlagosan legalább napi 3 óra ügyeleti szolgálatra irányuló kötelezettségük beszámításával – 38,5 óráról 49 órára emelik. Az ügyeleti idő alatt az érintett mentőápoló köteles a munkahelyen a munkáltató rendelkezésére állni, és folyamatosan készenlétben kell állnia, hogy szükség esetén azonnal közbe tudjon lépni.

Az Arbeitsgericht Lörrach előtt a munkavállalók azt kérték, hogy a Bíróság mondja ki, hogy átlagos heti munkaidejük nem haladhatja meg a 93/104 irányelv¹⁵ által meghatározott 48 órás felső határt; továbbá kérték a heti időtartamon felül ledolgozott túlórák kifizetését. A német bíróság a Bírósághoz fordult, hogy fejtse ki álláspontját ebben a kérdésben. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések a 89/391¹⁶ és a 93/104 irányelv bizonyos rendelkezéseinek értelmezésére vonatkoznak.

A Bíróság először is megállapította, hogy a sürgősségi orvosi ellátás keretében nyújtott sürgősségi ellátást végző mentőápolók tevékenysége a 89/391 és a 93/104 irányelv hatálya alá tartozik. A jelen ügyben az irányelvekben meghatározott kivételek egyike sem irányadó. Nincs szó sem a kivételesen súlyos és kivételes méretű körülmények – például katasztrófa – esetén a közbiztonság, a közegészség és a közrend védelméhez elengedhetetlenül szükséges szolgáltatásokról, amelyek természetüknél fogva nem

¹⁵ A munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló, 1993. november 23-i 93/104/EK tanácsi irányelv (HL 1993., L 307., 18. o.).

¹⁶ A munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről szóló, 1989. június 12-i 89/391/EGK tanácsi irányelv (HL 1989., L 183., 1. o.).

teszik lehetővé a munkaidő tervezését, sem közúti szállítási szolgáltatásokról, hiszen az eljárás tárgyát képező tevékenység fő célja az, hogy elsősegélyben részesítse a betegeket vagy a sebesülteket. Ezt megállapítva a Bíróság kimondta, hogy a heti 48 órás munkaidő túllépése csak akkor lehetséges, ha ebbe minden egyes munkavállaló kifejezetten és szabad akaratából beleegyezett, és hogy e tekintetben nem elég az, ha az érdekelt munkavállaló munkaszerződése csupán utal az ilyen túllépést engedélyező kollektív szerződésre.

A Jaeger-ügyben kialakított ítélkezési gyakorlatát követve a Bíróság – azonosnak értékelve az orvosok ügyeletét és a mentőápolók készenlétét – kimondta, hogy ezeket az időszakokat a maximális napi és heti munkaidő meghatározásakor teljes egészükben figyelembe kell venni. Pontosította, hogy az átlagos heti munkaidőnek a túlórákat is magában foglaló 48 órában történő maximálása – mint a munkavállalók biztonságának és egészségének védelmét biztosító minimális előírás – a közösségi szociális jog olyan szabályának minősül, amely különös jelentősége okán valamennyi munkavállalót megillet. Következésképpen a mentőápolók készenlétével kapcsolatos olyan nemzeti szabályozás, amely – adott esetben kollektív szerződés vagy azon alapuló vállalati megállapodás alapján – megengedi az irányelv által meghatározott 48 órás maximális heti munkaidő túllépését, összeegyeztethetetlen a 93/104 irányelv követelményeivel.

Végül a Bíróság megállapította, hogy a 93/104 irányelv a maximális heti munkaidővel kapcsolatban a közvetlen hatályhoz szükséges valamennyi feltételt kielégíti, mivel tartalmi szempontból feltétel nélküli és kielégítően pontos. Még ha igaz is, hogy irányelv önmagában nem teremthet magánszemélyre vonatkozó kötelezettséget, és így nem is hozható fel magánszeméllyel szemben, a Bíróság mindenesetre emlékeztetett a nemzeti jog közösségi jognak megfelelő értelmezése elvére, és kimondta, hogy amikor a tagállami bíróság – kizárólag magánszemélyek közötti jogvita esetén – a valamely irányelv által meghatározott kötelezettségek nemzeti jogba való átültetésére hozott rendelkezéseket alkalmazza, a nemzeti jogrend valamennyi szabályát köteles figyelembe venni, és köteles azt – amennyire csak lehetséges – az irányelv szövegének és céljának fényében értelmezni úgy, hogy ezen irányelv céljával összhangban levő eredményre jusson. Az említett elv jelen ügyre való alkalmazásának következményeként a kérdést előterjesztő bíróságnak hatáskörén belül mindent meg kell tennie, hogy megakadályozza a 48 órában meghatározott maximális heti munkaidő túllépését.

3.11. Végül a Bíróság a **gazdaság- és monetáris politika területén** is eljár. A C-27/04. sz. *Bizottság kontra Tanács* ügyben (2004. július 13-i ítélet, EBHT 2004., I-6649.o.) a Bíróságnak a stabilitási paktum végrehajtásával kapcsolatos kérdésekkel kellett foglalkoznia. Emlékeztetünk rá, hogy a Gazdasági és Monetáris Unió teljes befejezésére törekedve az Amszterdami Európai Tanács 1997 júniusában elfogadta a Stabilitási és Növekedési Paktumról szóló állásfoglalást, amelynek célja az volt, hogy megelőzze a túlzott hiány kialakulását, és az eurozónában biztosítsa a közpénzügyek egészséges intézését. 2003-ban ennek keretében indult túlzott hiány esetén követendő eljárás Franciaország, valamint a Németországi Szövetségi Köztársaság ellen.

A Tanács a Bizottság ajánlása alapján megállapította, hogy e két tagállamban túlzott hiány áll fenn. A Tanács így két ajánlást fogadott el, és felszólította a tagállamokat, hogy csökkentsék ezt a hiányt, továbbá határidőt tűzött ki a korrekciós intézkedések meghozatalára (az EK 104. cikk (7) bekezdése alapján). E határidők leteltét követően a

Bizottság olyan határozatok elfogadását ajánlotta a Tanácsnak, amelyek megállapítják, hogy a Tanács ajánlásaira válaszul sem Németország, sem Franciaország nem tette meg a hiány csökkentése érdekében szükséges megfelelő intézkedéseket. A Bizottság így arra kérte a Tanácsot, hogy szólítsa fel a két érintett tagállamot a hiány csökkentésére irányuló intézkedések meghozatalára (EK 104. cikk (9) bekezdése). A Tanács, amely képtelen volt az említett határozat meghozatalához szükséges többséget megszerezni, 2003. november 25-én csak következtetéseket tudott elfogadni, amelyekben a túlzott hiány esetén követendő eljárások felfüggesztéséről határozott, és kijelentette, hogy kész az EK 104. cikk (9) bekezdése szerinti határozat meghozatalára, ha úgy tűnik, hogy az érintett tagállam az általa tett kötelezettségvállalásokat nem tartja tiszteletben. A Bizottság a Szerződés megsértésének tekintett magatartásokkal szemben 2004 januárjában keresetet nyújtott be, amely a Tanács határozathozatalra vonatkozó mulasztásának megállapítására, illetve a következtetésekre irányult.

Mivel a Tanács nem tudta meghozni a Bizottság által ajánlott határozatot, a Bíróság elfogadhatatlannak nyilvánította a keresetet. A Bíróság kimondta, hogy az EK 104. cikk (8) és (9) bekezdése szerinti, a Bizottság ajánlotta jogi aktusok Tanács általi elfogadásának elmaradása nem eredményez az EK 230. cikk értelmében vett megtámadható aktusokat. Amikor a Bizottság azt ajánlotta a Tanácsnak, hogy hozza meg az EK 104. cikk (8) és (9) bekezdése szerinti határozatokat, és a Tanácsban az előírt többség nincs meg, akkor semmilyen – e rendelkezések szerinti – határozat elfogadására nem került sor. A Bíróság mellesleg hozzáfűzte, hogy „(...) ha a Tanács nem fogadja el azokat az alakszerű határozatokat, amelyeket a Bizottság az EK 104. cikk (8) és (9) bekezdése szerint ajánl, akkor ez utóbbi számára rendelkezésre áll az EK 232. cikk szerinti keresetindítási jog – az ott meghatározott feltételek mellett” (35. pont).

A Bíróság ellenben elfogadhatónak nyilvánította a Tanács következtetéseivel szemben indított keresetet. A Tanács következtetései joghatás előidézésére irányulnak, legalábbis annyiban, hogy felfüggesztik a túlzott hiány esetén követendő – már folyamatban lévő – eljárást, és módosítják a Tanács által korábban az EK 104. cikk (7) bekezdése alapján elfogadott ajánlásokat. A Bíróság megállapította, hogy Tanács így az EK 104. cikk (9) bekezdése szerinti felszólító határozat esetleges meghozatalát olyan értékelésnek rendelte alá, amely már nem az e rendelkezés (7) bekezdése szerinti ajánlások tartalmán, hanem az érintett tagállam egyoldalú kötelezettségvállalásán alapul.

A Bíróság ezután úgy határozott, hogy a Tanács megsértette az eljárási szabályokat. Az EK 104. cikk (7) bekezdése alapján a Tanács által elfogadott ajánlásokat módosító, következtetésekbe foglalt határozat a 104. cikk (7) és (13) bekezdése – azaz a Bizottság kezdeményezési joga és a szavazás módjai – megsértésének minősül. A Bíróság álláspontja szerint „(...) a Szerződés megfogalmazásából és az általa bevezetett rendszer belső logikájából következik, hogy a Tanács nem hagyhatja figyelmen kívül az EK 104. cikk és az általa elfogadott 1467/97 rendelet előírásait. Tehát nem folytathat le más eljárást, például az eljárás egy adott szakaszában előírt határozattól eltérő jogi aktus meghozatala, illetve e jogi aktusnak a vonatkozó rendelkezésektől eltérő feltételekkel történő meghozatala érdekében” (81. pont).

A C-19/03. sz. *Verbraucher-Zentrale Hamburg* ügyben (2004. szeptember 14-én hozott ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé) a fogyasztóvédelmi törvényt sértő magatartások elleni fellépéssel megbízott német szervezet (Verbraucher-Zentrale) és a

mobiltelefon-hálózatot üzemeltető O2 vállalkozás közötti jogvitában a Landgericht München az 1103/97 rendelet¹⁷ értelmezése érdekében terjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bíróság elé.

Az adott ügyben az addig német márkában számlázott összegeknek euróra törendő átváltása érdekében az O2 által alkalmazott módszernek az említett rendelettel való összeegyeztethetőségének értékeléséről volt szó. Az O2 különböző díjcsomagjainak percdíjait a legközelebbi, tulajdonképpen a magasabb eurócentre kerekítve váltotta át.

A fent hivatkozott rendelet 5. cikke értelmében „ha az euróra történő átváltásnál (...) kerekítés történik, a fizetendő vagy elszámolandó pénzösszegeket a legközelebbi centre felfelé vagy lefelé kell kerekíteni”.

A Bíróságnak először meg kellett határoznia, hogy az 1103/97 rendelet 5. cikkének első mondata értelmében vajon a díjszabás – mint például az a percdíj, amelyet az O2 ügyfeleinek a telefonbeszélgetésekért kiszámláz – fizetendő vagy elszámolandó pénzösszeget képez, vagy csak a fogyasztónak ténylegesen kiszámlázott végső összeg minősülhet ilyen összegnek.

Mivel a közösségi jog nem határozza meg ezeket a fogalmakat, a Bíróságnak a teleologikus értelmezést kellett alkalmaznia, ezért a tárgybeli jogi aktus céljait vette figyelembe. Az 1103/97 rendeletből két általános jogelvet lehet levonni, tudniillik az állampolgárok jogbiztonsága védelmének szükségességét az euróra történő átállás során, és – ezzel összefüggésben – a szerződések és más jogintézmények folyamatosságának védelmét; ezek az elvek hasonlóságot mutatnak az új egységes fizetőeszköz bevezetése során meghatározott általános célkitűzéssel is, nevezetesen az euróra való áttérésnek az állampolgárokkal és a vállalkozásokkal szembeni semlegességének a céljával. E cél feltételezi – mint azt a fent említett rendelet (12) preambulumbekszámlázott végső összeg minősülhet ilyen összegnek.

E célokra figyelemmel a Bíróság megszorítóan értelmezte az euróról szóló rendelet 5. cikkét, és megállapította, hogy „az alapeljárásban szereplő percdíjhoz hasonló díj nem minősül az (...) 1103/97/EK tanácsi rendelet 5. cikkének első mondata értelmében vett fizetendő vagy elszámolandó pénzösszegnek, ennél fogva nem kell minden esetben a legközelebbi centre kerekíteni (...)” (rendelkező rész 1. pontja).

A kérdés ezt követően az volt, hogy az 1103/97 rendeletet, különösen 5. cikkének első mondatát úgy kell-e értelmezni, hogy az a fizetendő és elszámolandó összegeken kívüli összegek esetében tiltja a legközelebbi centre történő kerekítést. A Bíróság ugyan megállapította, hogy elvben semmilyen tilalom nem létezik e területen, ezt csak akkor lehet alkalmazni „ha e kerekítési gyakorlat tiszteletben tartja a szerződések folyamatosságának (...) elvét, valamint (...) az euróra való áttérés semlegességének célját, vagyis a kerekítési gyakorlat nem befolyásolja a gazdasági szereplők, így a fogyasztók által is vállalt szerződéses

¹⁷ Az euró bevezetésével kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló, 1997. június 17-i 1103/97/EK tanácsi rendelet (HL 1997., L 162., 1. o.).

kötelezettségeket, és nincs gyakorlati kihatása a ténylegesen fizetendő árra” (rendelkező rész 2. pontja).

Jelen ügyben a Bíróság megállapította, hogy az eljárás tárgyát képező átváltás „alkalmas arra, hogy valós befolyással legyen a fogyasztó által ténylegesen fizetett árakra” (54. pont). A Bíróság, miután a nemzeti bíróra bízta az „árakra gyakorolt tényleges hatás” értékelését, nem bocsátkozott további értelmezésekbe.